

VAN POLEMOLOGIE NAAR PEACE AND CONFLICT STUDIES

Het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs
over oorlog en vrede in Nederland en
Vlaanderen

Ellen van Werkhoven
Rosanne Anholt
Nour Gjaltema
Lenneke Sprik

Omslagfoto: Cotton, via Pexels.

© Januari 2024 De Auteurs

Ellen van Werkhoven
Rosanne Anholt
Nour Gjaltema
Lenneke Sprik

Met medewerking van:

Lidewyde Berckmoes (Universiteit Leiden en Stichting Vredeswetenschappen)
Michel Bravo (Ministerie van Justitie en Veiligheid en Stichting Vredeswetenschappen)
Marijn Hoijtink (Universiteit Antwerpen)
Gijsbert van Iterson Scholten (Universiteit van Amsterdam)
Joachim Koops (Universiteit Leiden)
Wolfgang Wagner (Vrije Universiteit Amsterdam)
Jaap de Wilde (Rijksuniversiteit Groningen)

Stichting Vredeswetenschappen
Vrije Universiteit Amsterdam

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Introductie.....	5
<i>Aanleiding en doelstelling rapport</i>	5
<i>Methode</i>	6
<i>Leeswijzer</i>	8
De wetenschap van oorlog en vrede	9
<i>Historisch overzicht</i>	9
<i>Peace and conflict studies als interdisciplinair vakgebied</i>	11
<i>Ontwikkelingen in het vakgebied sinds de jaren '90</i>	13
Het onderzoek naar oorlog en vrede in Nederland en Vlaanderen	16
<i>Trends in het Nederlands onderzoek naar oorlog en vrede</i>	18
Peace and conflict studies onderwijs in Nederland en Vlaanderen.....	20
<i>Exponentiële groei van peace and conflict studies onderwijs</i>	20
<i>Onderwijsaanbod</i>	21
<i>Groot aanbod 'stille polemologie'</i>	22
Netwerken voor onderzoek, onderwijs en impact	29
<i>Nationale samenwerking</i>	29
<i>Uitwisseling met de praktijk</i>	31
<i>Internationale samenwerking</i>	32
De toekomst van peace and conflict studies	34
<i>Wat brengt de toekomst het veld van peace and conflict studies</i>	34
<i>Risico's en uitdagingen van het vak</i>	35
Conclusie	37
Referenties.....	39
Appendix I: Overzicht respondenten	42

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport aangaande het wetenschappelijk veld van *peace and conflict studies* in Nederland en Vlaanderen. Dit rapport beschrijft hoe het onderzoek en onderwijs zich in de afgelopen decennia hebben ontwikkeld tot dat wat het nu is en biedt een overzicht van de veelzijdige, multidisciplinaire facetten van *peace and conflict studies*.

Dit onderzoeksrapport zou niet tot stand zijn gekomen zonder de belangrijke inzet van en samenwerking tussen collega's, wetenschappers, experts en beleidsmakers in het Nederlandse en Vlaamse veld van *peace and conflict studies*. Met het beoogde doel van dit onderzoeksrapport om een fundering te leggen voor samenwerking en toekomstige samenkomsten te blijven stimuleren, doet het me deugd te zien hoe dit onderzoek en rapport tot stand zijn gekomen. Ten eerste wens ik Lidewyde Berckmoes te bedanken voor haar ontvankelijkheid en sturing van het schrijfproces. Mijn dank gaat uit naar Rosanne Anholt, Nour Gjaltema en Lenneke Sprik voor het gedane werk, waar ik in een ver gevorderd stadium een laatste hand aan mocht leggen. Mijn waardering gaat eveneens uit naar de ondersteuning van Jaap de Wilde, Joachim Koops, Wolfgang Wagner, Marijn Hoijtink, Gijsbert van Iterson Scholten en Michel Bravo voor de extra paren meekijkende ogen en feedback op het werk.

Ik hoop dat het rapport voor de toekomst diens vruchten afwerpt door met elkaar de verbinding op te blijven zoeken zowel binnen het veld van *peace and conflict studies* als daarbuiten. Dat we blijven bevragen wat we van elkaar kunnen leren en het vanzelfsprekende betwisten om tot nieuwe inzichten van het 'toch-niet-zo-vanzelfsprekende' te komen. Zo kunnen we, met korte lijntjes, bestaande netwerken en het blijven exploreren van nieuwe mogelijkheden, als veld blijven werken en bijdragen aan een duurzame, vredige wereld.

- Ellen van Werkhoven, februari 2024

Introductie

Het wetenschappelijk onderzoek naar oorlog en vrede specifiek in Nederland vindt zijn oorsprong in de jaren '60. De jurist Bert Röling (1906-1985) richtte in 1962 aan de Rijksuniversiteit Groningen het Polemologisch Instituut op, dat zich focuste op wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken van oorlog en de voorwaarden voor vrede.¹ Rond diezelfde tijd, in 1965, werd aan de Radboud Universiteit Nijmegen het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken (tegenwoordig bekend als het Centrum voor Internationaal Conflict – Analyse & Management, CICAM) opgericht door onder andere de polemoloog Leon Wecke (1932-2015).² De term polemologie, afkomstig van het Griekse *polemos* dat 'oorlog' betekent, werd met name gebruikt in Nederland en Frankrijk.³ In een inventarisatie van Jaap de Wilde uit 1991, bleek dat het Nederlandse taalgebied ten minste zes instituten en vakgroepen kende die zich destijds bezig hielden met oorlogs- en vredesvraagstukken. Behalve aan de eerder genoemde Rijksuniversiteit Groningen en Radboud Universiteit, werd ook aan de Universiteit Leiden (Instituut voor Internationale Studiën), de Vrije Universiteit Amsterdam (Interfacultair Samenwerkingsverband Vredesvraagstukken), de Vrije Universiteit Brussel (Centrum voor de Polemologie), en de Technische Universiteit Eindhoven (Bestuurscommissie Vredescentrum) onderzoek gedaan naar oorlog en vrede.⁴ Op andere universiteiten was ook wel sprake van een 'stille polemologie', waar onderwerpen op het terrein van oorlog en vrede wel aandacht kregen, maar waar niet expliciet de naam polemologie aan werd gegeven. Door de tijd heen lijkt de term meer en meer te zijn veranderd naar *peace and conflict studies*, mogelijk als gevolg van de internationalisering van het onderzoek en de daarmee gepaard gaande verengelsing van het onderwijs. Het veld van *peace and conflict studies* is in een constante staat van verandering. Hoe krijgen we hier als wetenschappers eigenlijk grip op en kunnen we onze krachten bundelen?

Aanleiding en doelstelling rapport

De Stichting Vredeswetenschappen zet zich in voor de ontwikkeling van een netwerk dat samenwerking in het hoger onderwijs stimuleert. Zo streven we ernaar om tot vernieuwende inzichten te komen over processen van vredesopbouw. In december 2020 stond het jaarlijkse symposium van de Stichting Vredeswetenschappen,⁵ georganiseerd in samenwerking met het *Institute of Security and Global Affairs* aan de Universiteit Leiden, in het teken van het opmaken van de balans binnen *peace and conflict studies*.⁶ Tijdens het symposium werd door het panel, bestaande

---

¹ "Bernard Röling (1906-1985) Professor of Polemology", Rijksuniversiteit Groningen, geraadpleegd op 20 augustus 2021, <https://www.rug.nl/museum/history/prominent-professors/bernard-roling>.

² "Leon Wecke 1932-2015", Radboud Universiteit Nijmegen, geraadpleegd op 20 augustus 2021, <https://www.ru.nl/cicam/actueel/leon-wecke-1932-2015/>.

³ Nils Petter Gleditsch, Jonas Nordkvelle en Havard Strand, "Peace research – Just the study of war?," *Journal of Peace Research* 51, nr. 2 (2014): 147, <https://doi.org/10.1177/0022343313514074>.

⁴ Jaap de Wilde, "Het college-aanbod polemologie in Nederland," *Transaktie* 20, nr. 3 (1991), 252-282.

⁵ De Stichting Vredeswetenschappen is opgericht in 1983 en heeft tot doel het onderzoek naar de oorzaken van oorlog en conflict en de voorwaarden voor vrede te stimuleren. Zie "Ontstaansgeschiedenis en archief," Stichting Vredeswetenschappen, geraadpleegd op 23 augustus 2021, <https://www.stichtingvredeswetenschappen.nl/onstaansgeschiedenis-en-archief/>.

⁶ "Peace studies in the Netherlands: The state of affairs," Stichting Vredeswetenschappen, geraadpleegd op 20 augustus 2021, <https://www.stichtingvredeswetenschappen.nl/peace-studies-in-the-netherlands-the-state-of-affairs/>.

uit Joachim Koops (Universiteit Leiden), Jaap de Wilde (Rijksuniversiteit Groningen), Claudia Nagel (Vrije Universiteit Amsterdam), Abbey Steele (Universiteit van Amsterdam), geleid door voorzitter van de Stichting Vredeswetenschappen Eduard Nazarski, geconstateerd dat er een overzicht ontbreekt van wat er in Nederland gebeurt op het gebied van wetenschappelijk onderzoek naar en onderwijs over oorlog en vrede. Dit rapport is geschreven om te voorzien in de behoefte aan een dergelijk overzicht. De primaire doelstelling van het project is om het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs op het gebied van oorlog en vrede aan Nederlandse universiteiten en hogescholen in kaart te brengen. In dit onderzoek hanteren we een brede definitie van *peace and conflict studies* als de studie van oorlog, conflict, vrede en veiligheid en daaraan gerelateerde aspecten, zoals humanitaire hulp. De vragen die in dit rapport centraal staan zijn:

- Wat is *peace and conflict studies*?
- Welke trends kunnen we waarnemen in het veld sinds de jaren '90?
- Waar richt het onderzoek binnen *peace and conflict studies* zich op?
- Hoe wordt het onderwijs over *peace and conflict studies* vormgegeven?
- In wat voor netwerken bewegen *peace and conflict studies* wetenschappers zich?
- Wat is de toekomst van *peace and conflict studies*?

Methode

Om de genoemde vragen te beantwoorden is ten eerste bureauonderzoek gedaan om na te gaan welke universiteiten (in Nederland en Vlaanderen) en welke hogescholen (in Nederland) onderzoek doen naar en onderwijs verzorgen over oorlog, vrede en aanverwante thema's. Hiervoor werd op de websites van betreffende instellingen gezocht. Daarnaast is gebruikgemaakt van semi-structureerde diepte-interviews met 20 wetenschappers die onderzoek en onderwijs verrichten op het gebied van vrede en conflict. Daarbij was het uitgangspunt om zoveel mogelijk hoger onderwijsinstellingen mee te nemen in het onderzoek, om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van zowel de instellingen die zich vrij duidelijk richten op *peace and conflict studies* én de instellingen die zich richten op een niche of specialismen die wel degelijk binnen de definitie van het veld vallen. De keuze viel daarbij enerzijds op wetenschappers die zich al langere tijd bezighouden met vrede- en conflictstudies in de nauwe zin, deze wetenschappers zijn inmiddels een autoriteit op dit gebied en hebben goed zicht op de ontwikkelingen die zich in de afgelopen decennia binnen het veld hebben voorgedaan. Anderzijds is ook een aantal wetenschappers geselecteerd op basis van hun expertise op een specifiek sub-onderwerp of niche binnen het veld, zodat het onderzoek ook inzicht biedt in onderzoek en onderwijs dat zich meer in de marges van *peace and conflict studies* bevindt. Het is goed hier de kanttekening bij te maken dat deze respondenten zich voornamelijk bevinden binnen het sociale domein van de wetenschap en niet zozeer in bijvoorbeeld technologische takken van het veld. Door respondenten uit beide groepen te benaderen, geeft het rapport een realistisch beeld van het veld vrede- en conflictstudies in brede zin. Technische universiteiten zijn waar mogelijk ook opgenomen in het onderzoek, al zal dit wellicht geen volledig beeld geven van de onderwijs- en onderzoeksactiviteiten die zijdelings verwant zijn aan *peace and conflict studies*. Het onderzoek richt zich niet alleen op Nederland, maar neemt ook onderwijs en onderzoek in Belgisch Vlaanderen mee. Deze keuze is het logische gevolg van het feit dat de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) opleidingen in zowel Nederland als Vlaanderen accrediteert. Een overzicht van alle

respondenten is te vinden in Appendix I. Daarbij moet worden opgemerkt dat verreweg de meeste respondenten zich niet per se identificeerden met het label *peace and conflict studies*, maar veelal met de eigen, meer gespecialiseerde, onderzoeksniche.

De respondenten zijn per e-mail benaderd, waarbij het doel van het onderzoek en de beoogde methode zijn toegelicht. Uiteindelijk zijn in het kader van dit onderzoek 20 interviews digitaal afgenomen, waarbij hoofdzakelijk gebruik is gemaakt van het programma Zoom. De gesprekken zijn vervolgens getranscribeerd. Respondenten konden door middel van een korte survey aangeven of ze akkoord gingen met een opname van het interview, en of al dan niet gebruik kon worden gemaakt van directe quotes. Aansluitend moet worden vermeld dat het moeilijk bleek om respondenten te vinden die iets konden zeggen over het onderzoek en onderwijs aan Nederlandse hogescholen. Tegelijkertijd is dit onderzoek deels uitgevoerd tijdens de zomermaanden en is men begrijpelijkerwijs minder goed bereikbaar. Onderzoek dat zich specifiek richt op de staat van *peace and conflict studies* binnen het HBO-landschap, is dan ook een logische vervolgstap. Dergelijk vervolgonderzoek zou ook de andersoortige onderzoeks- en opleidingsinstituten kunnen meenemen, zoals het Clingendael Instituut en de Politieacademie.

Ten slotte lichten we kort toe hoe dit onderzoeksrapport tot stand is gekomen. Nadat duidelijk werd dat in Nederland en Vlaanderen een behoefte bestond om de huidige staat van vrede en conflictstudies in deze landen in kaart te brengen, heeft Rosanne Anholt een onderzoeksvoorstel geschreven om het onderzoek te kunnen starten. Dit voorstel werd in mei 2021 gehonoreerd door de afdeling Bestuurswetenschap en Politicologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Mede door deze financiering kon een onderzoeksteam worden samengesteld dat, naast Rosanne Anholt als projectleider, bestond uit Nour Gjaltema en Lenneke Sprik.⁷ Tevens werd er een begeleidingscommissie samengesteld, bestaande uit Lidewyde Berckmoes (Universiteit Leiden en Stichting Vredeswetenschappen), Michel Bravo (Ministerie van Justitie en Veiligheid en Stichting Vredeswetenschappen), Marijn Hoijtink (destijds Vrije Universiteit Amsterdam, nu Universiteit Antwerpen), Gijsbert van Iterson Scholten (Universiteit van Amsterdam, destijds ook Stichting Vredeswetenschappen), Joachim Koops (Universiteit Leiden), Wolfgang Wagner (Vrije Universiteit Amsterdam) en Jaap de Wilde (Rijksuniversiteit Groningen). Het bureauonderzoek en de semi-structureerde interviews zijn afgenomen door het onderzoeksteam in de periode april tot en met september 2021. In september zijn de eerste bevindingen van het onderzoek gepresenteerd op een bijeenkomst van het Peace and Conflict Studies Centre (PACS) aan de Vrije Universiteit Amsterdam. In maart 2022 is een eerste versie van het onderzoeksrapport voorgelegd tijdens een oprichtingsbijeenkomst van het Peace and Conflict Studies Network in Groningen. De afronding van het rapport is mede door ziekte en veranderende werkomstandigheden tot stilstand gekomen in 2022. In het najaar van 2023 is het schrijfproces opgepakt en afgemaakt door Ellen van Werkhoven.⁸ Met het

---

⁷ Rosanne Anholt was tot september 2021 werkzaam als universitair docent Bestuurskunde bij de Vrije Universiteit Amsterdam, daarna universitair docent Conflict Studies bij de Radboud Universiteit Nijmegen. Nour Gjaltema werkte in 2021 als docent Politicologie en Veiligheidsstudies bij de Vrije Universiteit Amsterdam en werkt sinds 2022 als beleidsadviseur DGO bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Lenneke Sprik was destijds werkzaam als docent Internationale Veiligheid bij de Vrije Universiteit Amsterdam en werkt sinds 1 januari 2022 als docent-onderzoeker Integrale Veiligheidskunde bij NHL Stenden.

⁸ Ellen van Werkhoven is recent afgestudeerd cultureel antropologe in het veld van conflict en vredesstudies met regionale expertise in de MENA en werkt sinds januari 2024 als docent Culturele Antropologie & Ontwikkelingssociologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

beoogde doel van het rapport om een overzicht te creëren van het onderzoeksveld van *peace and conflict studies*, richten we ons op de toekomst van het veld. Indien er dus relevante informatie is bijgekomen na 2021, wordt dit in het onderzoeksrapport toegevoegd in de voetnoten. Het spreekt voor zich dat ontwikkelingen zoals de Russische invasie van Oekraïne en de oorlog in Gaza niet zijn meegenomen in het onderzoek, omdat de interviews zijn afgenomen voordat deze oorlogen hun intrede deden.

Leeswijzer

In de hoofdstukken die volgen, gaan we eerst in op de wetenschap van oorlog en vrede, waarin we het veld en de ontwikkelingen daarin sinds de jaren '90 bespreken (hoofdstuk 1). Vervolgens bekijken we het onderzoek naar oorlog en vrede aan Nederlandse en Vlaamse instellingen nader (hoofdstuk 2). Daarna gaan we in op het onderwijsaanbod van *peace and conflict studies* en de daaraan verwante sub-disciplines (hoofdstuk 3), en bekijken we de verschillende netwerken waarin *peace and conflict studies* wetenschappers zich bewegen op het gebied van onderzoek, onderwijs en impact (hoofdstuk 4). Vervolgens bespreken we de toekomst van *peace and conflict studies* (hoofdstuk 5), en sluiten we af met een conclusie, waarin we aanbevelingen doen voor eventuele vervolgstappen.

Hoofdstuk 1

De wetenschap van oorlog en vrede

Wat omvat het wetenschappelijke veld van oorlog en vrede eigenlijk? Dat *peace and conflict studies* een eigen wetenschappelijk vakgebied is, lijkt buiten kijf te staan. Over de hele wereld zijn er onderzoeksinstituten, onderwijsprogramma's, wetenschappelijke tijdschriften, professionele verenigingen en conferenties die zich toeleggen op oorlogs- en vredesvraagstukken.⁹ Ook is sprake van theorievorming en gebruiken we vakspecifieke terminologie. In dit hoofdstuk onderzoeken we de oorsprong en de aard van het vakgebied, de ontwikkelingen binnen het vakgebied sinds de jaren '90 en hoe het vakgebied zich verhoudt tot verwante disciplines zoals internationale betrekkingen en veiligheidsstudies.

Historisch overzicht

De wetenschappelijke bestudering van oorlog en vrede kreeg een sterke impuls in de jaren na de Tweede Wereldoorlog, toen enerzijds steeds duidelijker werd welke verschrikkingen zich hadden voorgedaan en anderzijds de spanningen (en daarmee de dreiging van een nucleaire confrontatie) tussen Oost en West opliepen.¹⁰ Het was de hoop van deze generatie oorlogs- en vredesonderzoekers dat het vergaren van wetenschappelijke kennis over de oorzaken van oorlog, zou bijdragen aan een beter begrip van hoe conflicten vreedzaam kunnen worden opgelost.¹¹ Waar de bestudering van vrede en conflict zich in de directe periode na de Tweede Wereldoorlog vooral richtte op het begrijpen van interstatelijk geweld, heeft sindsdien een aanzienlijke verbreding en verdieping van het veld plaatsgevonden, waardoor in toenemende mate aandacht is voor een bredere categorie bedreigingen die niet alleen de staat raken, maar ook het individu, de planeet, het milieu, etc.¹² Tegelijkertijd met deze verbreding kwamen nieuwe subdisciplines op zoals de studies naar veiligheid en terrorisme. Om deze ontwikkeling te analyseren presenteren Buzan en Hansen in hun boek *The Evolution of International Security Studies* (2009) een raamwerk van vijf factoren die de ontwikkeling van veiligheidsstudies hebben gedreven en die ook toepasbaar zijn op vredeswetenschap: machtspolitiek door de grootmachten (great power politics), technologie, gebeurtenissen (events), wetenschappelijk debat en institutionalisering.¹³ De omarming van vraagstukken omtrent veiligheid lijkt hand in hand te gaan met de afname in aandacht voor vredesvraagstukken.

In de jaren '50 en '60 werden zowel in de Verenigde Staten als in Europa verschillende, veelal

---

⁹ Jonathan Bright en John Gledhill, "A divided discipline? Mapping peace and conflict studies," *International Studies Perspectives* 19 (2018): 128-147, <https://doi.org/10.1093/isp/ekx009>.

¹⁰ John Gledhill en Jonathan Bright, "Studying peace and studying conflict: Complementary or competing projects?," *Journal of Global Security Studies* 4, nr. 2 (2019): 259-266, <https://doi.org/10.1093/jogss/ogz001>.

¹¹ Bright en Gledhill, "A divided discipline?," 128.

¹² Barry Buzan en Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies* (Cambridge University Press, 2009), 39-65.

¹³ Ibid. Zie voor een beknopte weergave p. 98 van Buzan en Hansen.

inmiddels befaamde, instituten, stichtingen en wetenschappelijke tijdschriften opgericht.¹⁴ Als één van de eersten werd in 1945 in Parijs het *Institut Français de Polémologie* opgericht door Gaston Bouthoul (1896-1980) en journaliste Louise Weiss (1893-1980),¹⁵ dat tot 1993 heeft bestaan.¹⁶ In 1957 werd het wetenschappelijke tijdschrift *Journal of Conflict Resolution* opgericht. De initiatiefnemers daarvan vormden in 1959 het *Center for Research on Conflict Resolution* aan de Universiteit van Michigan, Verenigde Staten.¹⁷ Een aantal jaar later startte J. David Singer (1925-2009) hier het *Correlates of War Project*.¹⁸ In 1957 werd ook het *Peace Research Institute Oslo* (PRIO) opgericht door Johan Galtung (geb. 1930), en zag het eerste exemplaar van het *Journal of Peace Research* het levenslicht in maart 1964. Galtung staat internationaal bekend als één van de grondleggers van vredesstudies en heeft de fundering gelegd voor het academisch debat over vrede.

Grote politieke gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis hebben veel invloed gehad op de ontwikkeling van het veld. Met name het einde van de Koude Oorlog in 1991 wordt vaak genoemd als oorzaak van de verbreding en verdieping van vrede en conflict studies. Buzan en Hansen geven echter aan dat die trend al was ingezet voordat de Koude Oorlog tot een einde kwam.¹⁹ Ook in Nederland dachten sommige bestuurders alsook wetenschappers dat het einde van de Koude Oorlog tevens het einde van de polemologie inluide,²⁰ maar niets bleek minder waar. Vijftig jaar later wordt op bijna alle universiteiten in Nederland wetenschappelijk onderzoek gedaan en onderwijs gegeven over oorlog en vrede en verwante thema's, zoals internationale veiligheid. Dergelijke vakken en opleidingen zijn razend populair en kunnen ieder jaar rekenen op groeiende studentenaantallen. Het zijn vooral technologische ontwikkelingen, nieuwe vormen van oorlogvoering en de erkenning van de noord-zuid tegenstelling die de traditionele focus op de wapenwedloop en oost-west tegenstelling naar de achtergrond hebben verdreven. Ook de terroristische aanslagen op het World Trade Centre in New York, het Pentagon en (mislukt) het Witte Huis op 11 september 2001 hebben het veld beïnvloed. Waar na het einde van de Koude Oorlog meer ruimte kwam voor mensenrechten en human security, was 9/11 aanleiding voor een hernieuwde focus op de 'Global War on Terror' en terrorisme. Ook in het politieke veld was er sprake van een agressiever buitenlands beleid om potentiële bedreigingen zo vroeg mogelijk in te dammen.²¹

---

¹⁴ Keith Krause, "Emancipation and critique in peace and conflict research," *Journal of Global Security Studies* 4, nr. 2 (2019): 292-298, <https://doi.org/10.1093/jogss/ogyo49>.

¹⁵ Nils Petter Gleditsch, Jonas Nordkvelle en Håvard Strand, "Peace research – just the study of war?," *Journal of Peace Research* 51, nr. 2 (2014), 145-158. <https://doi.org/10.1177/0022343313514074>.

¹⁶ "Polémologie: L'aventure de l'Institut Français de Polémologie (1945-1993)," geraadpleegd op 23 augustus 2021, <https://polemologie.wordpress.com/laventure-de-linstitut-francais-de-polemologie-1945-1993-2/>.

¹⁷ Bruce Russett, "A history of the journal of conflict resolution," *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 9 (2017): 1844-1852. <https://doi.org/10.1177/0022002717721387>; zie ook, geraadpleegd op 23 augustus 2021 <https://quod.lib.umich.edu/b/bhlead/umich-bhl-8773>.

¹⁸ Susumu Suzuki, Volker Krause en J. David Singer, "The correlates of war project: A bibliographic history of the scientific study of war and peace, 1964-2000," *Conflict Management and Peace Science* 19, nr. 2 (2002): 69-107, <https://www.jstor.org/stable/26273682>.

¹⁹ Buzan en Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, 4.

²⁰ Jaap de Wilde, "Het college-aanbod polemologie in Nederland," 15.

²¹ Christine Chinkin en Mary Kaldor, *New Wars and International Law* (Oxford University Press, 2017), 125-126.

Peace and conflict studies als interdisciplinair vakgebied

Wat de afbakening van *peace and conflict studies* ingewikkeld maakt, is ten eerste het inherente interdisciplinaire karakter van het vakgebied. De eerste editorial van het wetenschappelijke tijdschrift *Journal of Conflict Resolution* in 1957, verklaarde de oprichting van het tijdschrift als volgt: niet alleen is de "*prevention of global war*" het meest belangrijke probleem waarmee de mensheid werd geconfronteerd, maar ook:

"if intellectual progress is to be made in this area, the study of international relations must be made an interdisciplinary enterprise, drawing its discourse from all the social sciences, and even further".²²

Ook de Nederlandse polemologen Philip Everts, Herman de Lange en Ramses Wessel gaan uit van internationale betrekkingen als wetenschappelijke basis voor *peace and conflict studies*, alsmede het interdisciplinaire karakter van het vakgebied. In 1996, ter ere van het 25-jarig bestaan van het wetenschappelijke 'polemologen blad' *Transaktie*, schrijven zij dat de polemologie:

"een gebied [is] dat enger is dan het geheel der internationale betrekkingen. De problemen van oorlog en geweld tegenover vrede en veiligheid betreffen weliswaar een centraal probleem van de internationale politiek, maar grote delen van de internationale betrekkingen vallen daar toch buiten. Anderzijds is de benadering ruimer dan in de leer der internationale betrekkingen/politieke wetenschap gebruikelijk is, omdat het perspectief multidisciplinair is en omdat zowel tussen-statelijk als intra-statelijk politiek geweld aan de orde komen."²³

Ook vroege instituten waren interdisciplinaire aangelegenheden, zoals John Burton's *Centre for the Analysis of Conflict* aan het *University College London*, waar niet alleen politicologen, maar ook rechtsgeleerden, antropologen, geschiedkundigen en psychologen samenwerkten aan oorlogs- en vredesvraagstukken.²⁴ Daarom is het ook niet verwonderlijk dat we qua methodologische benaderingen zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek naar oorlog en vrede tegenkomen. Jonathan Bright en John Gledhill suggereren desalniettemin dat veel onderzoek naar conflict is gebaseerd op kwantitatieve data (denk aan de grote datasets als het *Correlates of War Project* en het *Uppsala Conflict Data Program*), terwijl veel onderzoek naar vrede kwalitatief van aard zou zijn.²⁵

In het kader van dit onderzoek naar het Nederlandse veld van *peace and conflict studies* geven nagenoeg alle respondenten aan dat zij het veld beschouwen als een interdisciplinair veld. Als reden wordt gegeven dat oorlog als maatschappelijk probleem te complex is om door één wetenschappelijke discipline te kunnen worden gevat. Eveneens kan worden gesteld dat *peace and conflict studies* het vakgebied is dat zich bezighoudt met de bestudering van oorlog en gewapende of gewelddadige conflicten en vrede, die vanuit verschillende disciplinaire invalshoeken kunnen worden bestudeerd. Daarbij worden politicologie en internationale betrekkingen veelal wel gezien als de

---

²² "An editorial," *Journal of Conflict Resolution* 1, nr. 1 (1957): 1-2, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200275700100101>.

²³ Philip Everts, Herman de Lange en Ramses Wessel, "Ter inleiding: Vijftientig jaar *Transaktie* en Nederlands onderzoek naar oorlog en vrede," *Transaktie* 25, nr. 4 (1996): 462-478.

²⁴ Dennis J. D. Sandole, "John Burton's contribution to conflict resolution theory and practice: A personal view," *The International Journal of Peace Studies*, https://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol6_1/Sandole.htm.

²⁵ Bright en Gledhill, "A divided discipline?," 142.

kerndisciplines van waaruit het vakgebied is ontstaan. Dat heeft tevens te maken met de focus van het vakgebied op interstatelijke conflicten tot ongeveer de jaren '80 en '90, waarna er steeds meer aandacht kwam voor intra-statelijk geweld. Volgens sommige respondenten komen internationale veiligheidsstudies ook vanuit de internationale betrekkingen, waardoor er logischerwijs overlap is met *peace and conflict studies*. In Nederland speelt het internationaal recht een grote rol. Dat heeft onder meer te maken met de betekenis van "De iure belli ac pacis [over het recht van oorlog en vrede]" (Hugo de Groot) en de komst van diverse internationale tribunalen. Daarnaast hebben ook de Haagse vredesconferenties (1899 en 1907) een sterk juridische invalshoek.

Welke onderwerpen dan onder *peace and conflict studies* vallen is onderwerp van discussie en heeft tevens te maken met de schaal van de onderzoeksfocus. Verschillende respondenten benadrukken het internationale karakter dat het veld apart zet. Zij menen dat *peace and conflict studies* over politieke conflicten gaat, en over de (dreiging) van fysiek geweld:²⁶ de "conflicten met wapengekletter".²⁷ Door sommigen wordt daarom structureel geweld – wat Johan Galtung onderscheidde van persoonlijk of direct geweld²⁸ – ook niet gezien als onderdeel van *peace and conflict studies*. Dit betekent tegelijkertijd dat interpersoonlijk geweld – het domein van de criminologie – veelal niet wordt gezien als onderdeel van *peace and conflict studies* binnen de engere afbakening van het vakgebied. Anderen geven aan dat conflict een meerlaags proces is, en trekken de grens bij conflict tussen ten minste twee personen en benadrukken daarbij het relationele aspect van conflict. Denk bijvoorbeeld aan gijzelingsacties, waarbij bestudering van het microniveau, en daarmee de kennis van bijvoorbeeld psychologen en criminologen, essentieel is.²⁹

Tegelijkertijd is de context belangrijk: door nagenoeg alle respondenten wordt er bijvoorbeeld wel een grens getrokken bij arbeidsconflicten. Terwijl ook partnergeweld veelal wordt uitgesloten, is bijvoorbeeld seksueel geweld in gewapende conflicten wel weer een dimensie die tot *peace and conflict studies* wordt gerekend. Ook interventies op het microniveau, zoals mediation tussen slachtoffers en daders³⁰, kunnen vrede als doel hebben, maar het lijkt erop alsof de (inter)nationale context uiteindelijk bepaalt of iets tot *peace and conflict studies* wordt gerekend – of niet. Tussen het onderzoek naar politiek geweld (macroniveau) en interpersoonlijk geweld (microniveau) zijn er veel verschillende *cross-cutting* onderwerpen die aan bod komen binnen *peace and conflict studies*, zoals de rol van gender, religie, etniciteit of cultuur in conflict- en vredesprocessen. Het gaat daarbij ook om de dwarsverbanden met andere processen, zoals klimaatverandering en natuurrampen, voedselveiligheid, (on)gelijkheid en migratie – al is niet iedere respondent van mening dat deze onderwerpen ook onder *peace and conflict studies* vallen.

Tot slot geven veel respondenten aan dat het vakgebied *peace and conflict studies* normatief van aard is: het behelst het normatieve onderschrijven van vrede als iets waar het onderzoek naar oorlog en vrede aan zou moeten bijdragen:³¹ "the goal of the field is to not have violence, and to have preventative

---

²⁶ Interview Wolfgang Wagner.

²⁷ Interview Thea Hilhorst.

²⁸ Johan Galtung, "Violence, peace, and peace research", *Journal of Peace Research* 6, nr. 3 (1969): 167-191.

²⁹ Interview Miriam Oostinga.

³⁰ Interview Miriam Oostinga.

³¹ Interview Jorg Kustermans.

mitigation".³² Zodoende is oorlogs- en vredesonderzoek veelal kritisch en emancipatoir van aard: het vakgebied "stelt bestaande machtsverhoudingen ter discussie, vanwege hun manifeste en structurele geweld".³³ Bright en Gledhill noemen dit het ontologische doel van *peace and conflict studies* als wetenschappelijke discipline: "to understand the causes of war in order to contribute to an understanding of how conflict can be managed peacefully".³⁴

Ontwikkelingen in het vakgebied sinds de jaren '90

Wat *peace and conflict studies* uiteindelijk is, hangt af van de historische context. Het vakgebied blijkt dynamisch, het "verandert steeds, in een soort symbiose met een verschuivende wereld".³⁵ Maatschappelijke ontwikkelingen – zoals veranderingen in de manier waarop oorlogen worden gevoerd, succesvolle en minder succesvolle interventies – bepalen in grote mate de wetenschap over oorlog en vrede. Een voorbeeld hiervan is de toenemende mate waarin de gevolgen van de klimaatcrisis zichtbaar worden en daarmee de correlatie met conflict.³⁶ Aandacht voor de consequenties van klimaatverandering en de relatie met conflict komen in Nederland bijvoorbeeld tot uiting in de samenwerking tussen de TU Delft en het IHE Delft Institute of Water Education (als onderdeel van UNESCO). Vanaf maart 2023 bieden zij een gezamenlijk programma op het gebied van *Water Strategy and Planning*, bestaande uit twee online cursussen.

Ten tijde van de Koude Oorlog ging veel *peace and conflict* onderzoek over interstatelijke oorlogen, over de wapenwedloop, het potentieel van de diplomatie en werden er theorieën ontwikkeld over conflictescalatie.³⁷ Met het einde van de Koude Oorlog ontstond echter de vraag of daarmee ook het bestaansrecht van de polemologie zou verdwijnen.³⁸ Deze 'crisis van de polemologie'³⁹ was echter van korte duur. De burgeroorlogen en genocide in de jaren '90, waaronder in Bosnië en Rwanda, signaleerden allesbehalve een verdwenen noodzaak voor wetenschappelijke kennis over oorlog en vrede, vooral over de dynamieken van etnische spanningen en intra-staatelijk geweld. De humanitaire interventies in Bosnië en Rwanda spoorden bovendien kritisch onderzoek aan naar het slagen en falen van internationale interventies en internationale organisaties als de Verenigde Naties en de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie. De aanslagen van 9/11 in 2001 en de zogeheten 'Global War on Terror' die daarop volgden (de invallen in Afghanistan in 2001 en in Irak in 2003), brachten veel onderzoek voort naar terrorisme en (Islamitisch) radicalisme, maar ook (steeds kritischer) onderzoek naar het *liberal peacebuilding* paradigma.⁴⁰ In die zin volgt veel *peace and conflict studies* onderzoek de actualiteit van geweld op grote schaal.

---

³² Interview Alyssa Offutt.

³³ Interview Jaap de Wilde.

³⁴ Bright en Gledhill, "A divided discipline?," 128.

³⁵ Interview Jorg Kustermans.

³⁶ Marshall Burke, Solomon Hsiang en Edward Miguel, "Conflict and Climate," *Annual Review of Economics* 7 (2015): 610, <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115430>.

³⁷ Philip Everts, Herman de Lange en Ramses A. Wessel, "Ter inleiding,"; interview Wolfgang Wagner; interview Jolle Demmers.

³⁸ Jaap de Wilde, "Het college-aanbod polemologie in Nederland"; Everts, de Lange en Wessel, "Ter inleiding".

³⁹ De Wilde, "Het college-aanbod polemologie in Nederland,"

⁴⁰ Roland Paris, "Saving liberal peacebuilding," *Review of International Studies* 36 (2010): 337-365, <https://doi.org/10.1017/S0260210510000057>.

Oliver P. Richmond en Roger Mac Ginty, "Where now for the critique of the liberal peace?," *Cooperation and Conflict* 50, no. 2 (2015): 171-189.

Behalve dat *peace and conflict studies* de actualiteit van geweld op de voet volgt, zien verreweg de meeste respondenten vooral ook een verbreding van de onderwerpen waar onderzoek naar wordt gedaan – een ontwikkeling die overigens ook binnen veiligheidsstudies plaatsvindt.⁴¹ Een belangrijke factor daarbij was de opkomst van het concept *human security* met de publicatie van het *Human Development Report* van het ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP) in 1994. Vrede en veiligheid gingen niet meer alleen over de afwezigheid van geweld (negatieve vrede), maar juist ook over positieve vrede: de afwezigheid van structureel geweld.⁴² Edward Newman schrijft:

*"In general terms, a human security approach to peace building would strive to enhance the physical and material security of individuals and communities, through poverty alleviation, employment creation, and public service delivery, in the belief that this will ultimately serve the cause of peace and stability."*⁴³

Human security verbreedde hiermee de focus van louter militaire dreigingen naar non-militaire dreigingen (zoals klimaatverandering en economische ongelijkheid) en van de staat als centrale actor naar gemeenschappen en individuen.⁴⁴ Hierdoor kwam er ook meer aandacht voor de impact van oorlog. Een daarmee samenhangende trend is de toegenomen aandacht voor de lokale en reflexieve dimensie van vrede en veiligheid; denk hierbij bijvoorbeeld aan de '*local turn*' in vredesopbouw⁴⁵ of de '*localisation agenda*' binnen de humanitaire noodhulp en ontwikkelingssamenwerking.⁴⁶ Dit brengt eveneens bijbehorende vraagstukken van (neo)kolonisatie en dekolonisatie met zich mee. In Nederland daarentegen, heeft er lange tijd een groot taboe gerust op vraagstukken rondom kolonisatie in verband met onze eigen koloniale geschiedenis. Met de lokale en reflexieve turn in *peace and conflict studies* komt er meer aandacht voor kritische geluiden jegens het koloniale verleden. Denk hierbij aan voorbeelden uit het publieke debat over het gebruik van de Koninklijke Gouden Koets.⁴⁷

Tot slot signaleren sommige respondenten ook een verminderde focus op vrede, ten behoeve van (internationale) veiligheid. Dat is niet alleen het geval in Nederland: aan het in 1985 opgerichte Copenhagen Peace Research Institute bijvoorbeeld zijn 'strategische studies' en het 'vredesonderzoek' samengekomen in 'veiligheidsstudies'.⁴⁸ Dat komt deels doordat vrede en

---

⁴¹ Barry Buzan, Ole Wæver en Jaap de Wilde, *Security: A new framework for analysis* (London: Lynne Rienner, 1998).

⁴² Galtung, "Violence", 178.

⁴³ Edward Newman, "A human security peace-building agenda," *Third World Quarterly* 32, nr. 10 (2011): 1737-1756, <https://doi.org/10.1080/01436597.2011.610568>.

⁴⁴ Roland Paris, "Human security: Paradigm shift or hot air?," *International Security* 26, nr. 2 (2001): 87-102, <http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/016228801753191141>.

⁴⁵ Roger Mac Ginty en Oliver P. Richmond, "The local turn in peace building: A critical agenda for peace," *Third World Quarterly* 34, nr. 5 (2013): 763-783, <https://doi.org/10.1080/01436597.2013.800750>.

⁴⁶ Sultan Barakat en Sansom Milton, "Localisation across the humanitarian-development-peace nexus," *Journal of Peacebuilding & Development* 15, nr. 2 (2020): 147-163, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1542316620922805>.

⁴⁷ "Gouden Koets ooit weer laten rijden? 'Koning wil geen kant kiezen'", NOS Nieuws, geraadpleegd op 8 januari 2024, <https://nos.nl/artikel/2412981-gouden-koets-ooit-weer-laten-rijden-koning-wil-geen-kant-kiezen>.

⁴⁸ Stefano Guzzini en Dietrich Jung, "Copenhagen peace research," in *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, ed. Stefano Guzzini en Dietrich Jung (London: Routledge, 2004), 1-12.

veiligheid belangrijke beleidsterreinen zijn geworden, zeker omdat met name het concept veiligheid na 2001 op veel politieke aandacht kon rekenen. Dit heeft de professionalisering van het veld in de hand gewerkt.⁴⁹ In 1996 schreven Everts, de Lange en Wessel dat “in Amerikaanse tijdschriften theoretische problemen en empirische puzzels de thema’s bepaalden waarover werd geschreven [terwijl] in Nederland de politieke agenda bepalend [was]”.⁵⁰ Nu zijn het met name financieringsmogelijkheden die (voor een deel) de onderzoeksagenda bepalen, en daarmee de onderzoeksfinanciers. Tegelijkertijd zien we de impact van ontwikkelingen in de manier waarop wetenschappelijk onderzoek op nationaal niveau wordt georganiseerd: met de structurele onderfinanciering van Nederlandse universiteiten neemt de afhankelijkheid van onderzoeksfinanciers toe. Hierdoor bestaat het risico dat theoretisch onderzoek het aflegt tegen (concreet) beleidsrelevant onderzoek, en de interesse in academische grip op veiligheid het overneemt van die in vrede. Zo is er een sterke focus op onderzoek dat direct relevant is voor de beleidspraktijk.⁵¹ In hun beschouwing van het globale vakgebied constateren Bright en Gledhill ook dat er over het algemeen meer onderzoek wordt gedaan naar conflict dan naar vrede.⁵²

We zien het onderzoeksveld dat gaat over vraagstukken over oorlog en vrede in constante flux, onderhevig aan veranderingen op historisch, maatschappelijk, economisch, cultureel en sociaal vlak. Het veld lijkt te complex om uit één alomvattende entiteit te bestaan en dat behoeft multidisciplinaire perspectieven op vraagstukken over zowel oorlog als vrede, veiligheid en humanitarisme. Als we verder inzoomen op het veld van *peace and conflict studies*, leidt de veelzijdigheid ook tot vragen. Hoe kunnen we bijvoorbeeld anticiperen op de toekomst van het veld? Hoe gaan we om met de neoliberalisering van onderzoek en onderwijs en de toepassing ervan in de praktijk? Wat zegt het dat het veld van *peace and conflict studies* in mindere mate focust op vrede? Hoe zou een netwerk bestaande uit actoren in het veld van *peace and conflict studies* in Nederland en Vlaanderen gemoeid kunnen zijn met dergelijke vragen?

---

⁴⁹ Interview Jorg Kustermans.

⁵⁰ Everts, de Lange en Wessel, “Ter inleiding,”.

⁵¹ Interview Jorg Kustermans.

⁵² Bright en Gledhill, “A Divided Discipline”, 126.

Hoofdstuk 2

Het onderzoek naar oorlog en vrede in Nederland en Vlaanderen

Dit hoofdstuk richt zich op de snelgroeiende ontwikkeling van het veld van oorlogs- en vredesonderzoek en weerspiegelt de relatie tussen het wetenschappelijk veld en de bijbehorende (onderzoeks)instituten. Het spreekt voor zich dat de studie naar conflict en vrede dynamisch is en meebeweegt met technologische, sociaaleconomische en culturele ontwikkelingen en de actualiteit. Dit hoofdstuk bespreekt enkele van deze hiernaar vertaalde trends.

Explosieve groei van oorlogs- en vredesonderzoek

Hoewel De Wilde in 1991 slechts zes polemologische instituten kon identificeren in Nederland en Vlaanderen, wordt er tegenwoordig op vrijwel elke universiteit onderzoek verricht naar oorlog, conflict, vrede en veiligheid. Tabel 2.1 geeft een zo compleet mogelijk overzicht van onderzoeksinstituten en -centra, vakgroepen en bijzondere leerstoelen die zich in meer of mindere mate bezig houden met de studie van oorlog en vrede en daaraan gerelateerde onderwerpen.

Binnen deze instituten en vakgroepen worden onderwerpen vanuit het vakgebied door verschillende disciplines bestudeerd; niet enkel internationale betrekkingen, politicologie en rechten, maar tevens geografie, antropologie, geschiedenis, religiestudies en theologie. Dit weerspiegelt het interdisciplinaire karakter van *peace and conflict studies*. De inhoudelijke focus van universitaire onderzoeksinstituten en vakgroepen is sterk afhankelijk van het specifieke onderzoek dat wordt gedaan door betrokken wetenschappers. Instituten hebben een minder vastomlijnd karakter waarmee ze wetenschappers met specifieke specialismen aantrekken. Met andere woorden: de wetenschapper bepaalt de focus van het instituut, niet andersom. Tegelijkertijd blijft onderzoek afhankelijk van de mogelijkheden tot de financiering ervan.

Tabel 2.1 Een overzicht van het onderzoek naar oorlog en vrede in Nederland en Vlaanderen.

Instelling	
Erasmus Universiteit Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> ● Institute for Humanitarian Studies ● Bijzondere leerstoel International Business and Human Rights (Prof. dr. Cees van Dam) (tot 2022)
Haagse Hogeschool	<ul style="list-style-type: none"> ● Lectoraat United Nations Studies in Peace and Justice (onderdeel van Kenniscentrum Global Governance)
Maastricht University	<ul style="list-style-type: none"> ● Maastricht Centre for Human Rights ● Onderzoeksprogramma Politics and Culture in Europe
Nederlandse Defensie Academie	<ul style="list-style-type: none"> ● Military Technology Research Centre ● War Studies Research Centre (WSRC)

	<ul style="list-style-type: none"> • Het Research Center Military Management Studies
Protestantse Theologische Universiteit	<ul style="list-style-type: none"> • Bijzondere leerstoel Orthodoxie en Vredesopbouw in Europa (Prof. dr. Alfons Brüning)
Radboud Universiteit Nijmegen	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum voor Internationaal Conflict – Analyse & Management (CICAM) • Bijzondere leerstoel IKV Pax Christi Normatieve en beleidsmatige dilemma's van multilaterale vredesoperaties (Prof. dr. Desiree Verweij) • Institute of Eastern Christian Studies
Rijksuniversiteit Groningen	<ul style="list-style-type: none"> • Centre for International Relations Research
Tilburg University	<ul style="list-style-type: none"> • International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT) (2005-2020)
Technische Universiteit Delft	<ul style="list-style-type: none"> • Water, Peace and Security (ontwikkelingsproject in consortium geleid door IHE Delft)
Technische Universiteit Eindhoven	<ul style="list-style-type: none"> • Stichting Vredescentrum Eindhoven
Universiteit Leiden	<ul style="list-style-type: none"> • Institute for Security and Global Affairs (ISGA) • Afrika Studie Centrum Leiden (ASCL) • Bijzondere leerstoel War Studies (Prof. dr. Frans Osinga)
Universiteit Twente	<ul style="list-style-type: none"> • Vakgroep Psychologie, Conflict, Risico en Veiligheid
Universiteit Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Centre for Peace and Conflict Studies
Universiteit van Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> • Amsterdam Centre for Conflict Studies • Asser Institute
Vrije Universiteit Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> • Peace and Conflict Studies Centre (PACS) • Bijzondere leerstoel IKV Pax Christi citizens' involvement in war zones and post-conflict zones (2004-2014)
Wageningen University & Research	<ul style="list-style-type: none"> • Vakgroep Disaster Studies
Vlaanderen	
Katholieke Universiteit Leuven	<ul style="list-style-type: none"> • Centre for Research on Peace and Development • UNESCO leerstoel Building Sustainable Peace (sinds 2007)
Universiteit Antwerpen	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksgroep International politics
Universiteit Gent	<ul style="list-style-type: none"> • Vakgroep conflict- en ontwikkelingsstudies (waaronder de Conflict Research Group en de Middle East and North Africa Research Group). • Interfacultair consortium Ghent Centre for Global Studies • Interfacultair consortium Centre of the Social Study of Migration and Refugees
Vrije Universiteit Brussel	<ul style="list-style-type: none"> • Brussels School of Governance (alliantie van het Institute for European Studies en het Vesalius College).

* In dit overzicht zijn de levensbeschouwelijke universiteiten (Universiteit voor Humanistiek, Protestantse Theologische Universiteit, de Theologische Universiteit Kampen, Theologische Universiteit Apeldoorn), de Open Universiteit en, met uitzondering van de Haagse Hogeschool, HBO-instellingen niet meegenomen.

Tegelijkertijd zien we dat het onderzoek naar oorlog en vrede niet uitsluitend op universiteiten wordt gedaan. Er zijn verschillende onafhankelijke onderzoeksinstituten die zich op deze vraagstukken richten. Om enkele prominente voorbeelden te noemen:

Nederland

- Clingendael - Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen gevestigd in Den Haag, opgericht in 1983 (brengt ook het blad *The Clingendael Spectator* uit sinds 1947);
- NIOD - Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies gevestigd in Amsterdam, opgericht in 1945;
- ECDPM - European Centre for Development Policy Management gevestigd in Maastricht, opgericht in 1986.
- Adviesraad Internationale Vraagstukken (onderwerp: Conflictpreventie en crisisbeheersing)
- TNO - Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek, gevestigd op verschillende locaties in Nederland en België, (specifiek: aandachtsgebied Defensie & Veiligheid).
- HCSS – The Hague Centre for Strategic Studies gevestigd in Den Haag, opgericht in 2007.

Vlaanderen

- Egmont Instituut - Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen gevestigd in Brussel, opgericht in 1947;
- Vlaams Vredesinstituut gevestigd in Brussel, opgericht in 2004;
- Carnegie Europe (Brussel, 2007).

Trends in het Nederlands onderzoek naar oorlog en vrede

In het onderzoek naar oorlog en vrede in Nederland zijn een aantal trends zichtbaar. Zo gaat er in toenemende mate aandacht uit naar bijvoorbeeld technologie in relatie tot conflict. Een voorbeeld hiervan is het *Intimacies of Remote Warfare (IRW)* project van Jolle Demmers en Lauren Gould aan de Universiteit Utrecht. Daarnaast heeft de digitaliseringsslag van de afgelopen decennia ertoe geleid dat thema's als de rol van sociale media in oorlog, cyber security en intelligence steeds belangrijker zijn geworden. Technologie ontwikkelt zich in een enorm tempo en het onderzoeksveld beweegt relatief snel mee. Zo wordt ook het gebruik van data of drones voor oorlogsvoering of humanitaire hulpverlening meer en meer onder de aandacht gebracht in onderzoek naar technologie en oorlog en/of vrede.

Een nieuwe ontwikkeling in Groningen is bijvoorbeeld het interfacultaire 'Development, Security and Justice' programma van de Rudolf Agricola School for Sustainable Development met onderzoeksteams over 'Inequalities, Poverty and Deprivation', 'Conflict, Environment & Society', 'Illicit Trade' en 'Sanctions'.

Een andere zichtbare trend is de toenemende prominente rol van het dekoloniaal denken in het veld. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar binnen humanitarian studies bij het Institute for Social Studies, waar ook het secretariaat van de *International Humanitarian Studies Association* is gevestigd en dat sinds 2016 het wetenschappelijke tijdschrift *Journal of International Humanitarian Action* uitbrengt. Intersectionele perspectieven in het veld van *peace and conflict studies* brengen niet alleen meerstemmigheid met zich mee, maar weerspiegelen wederom de noodzaak oorlog en vrede vanuit verschillende invalshoeken te bekijken. Daarbij is er ook meer aandacht voor de positionaliteit van onderzoekers in de landen waar het desbetreffende onderzoek wordt verricht. Het weerspiegelt een toenemend reflexief karakter in het veld.⁵³ Een punt dat hier nauw mee verbonden is, noemen we hier 'de kritische wetenschapper' in het *peace and conflict* veld. Een voorbeeld hiervan is het kritisch bekijken van bestaande (asymmetrische) machtsverhoudingen die leiden tot de bestaande discoursen en constructies van conflict en vrede. In Nederland biedt dit meer ruimte tot nieuwe kritische inzichten in bijvoorbeeld ons slavernijverleden, het handelen van de politie, en de vredesmissies in Irak en Afghanistan.

Met deze kritische en reflexieve blik op conflict en vrede duiken wetenschappers in het veld veelal in onderzoek in kleinere sub-vragen. Verscheidene respondenten gaven hierbij aan dat deze kleine casuïstiek interessant kan zijn, maar noodzakelijkerwijs ook zou moeten leiden tot inzichten op grotere schaal. Conflict is namelijk een gelaagd proces waarbij de internationale politieke systemen ook een rol spelen. Volgens een aantal van de respondenten ligt de nadruk echter op risicomangement en minder op conflictpreventie of oplossing.⁵⁴ Daarnaast lijkt er dan ook een grotere focus te liggen op conflict dan op vrede. Zo is er bijvoorbeeld weinig onderzoek verricht naar positieve vrede.⁵⁵ Het veld lijkt een overwegend empirische focus te hebben en dat leidt tot achterstand op conceptuele vernieuwing en methodologische discussies, theoretisering van het veld en het vinden van een analytisch vocabulaire.⁵⁶ Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat financiering van onderzoek veelal wordt bepaald door de relevantie van het onderzoek voor beleidsmakers.

In het kader van (overheids)beleid zien we dan ook een sterke focus op veiligheidsvraagstukken, migratie, Europees buitenlandbeleid en democratie. Uit de interviews bleek ook dat 'resilience' of weerstand en veerkracht nu een actueel thema is, wat tot verschillende initiatieven voor onderzoek heeft geleid. Zo is er sprake van samenwerking tussen de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit Twente op dit thema, waarbij de inhoudelijke focus zich vooral richt op veiligheid en technologie. De aandacht voor veerkracht is volgens sommige respondenten illustratief voor de verschuiving in beleid op vrede en veiligheid, van oplossingsgericht denken naar overleving van het systeem of de staat.⁵⁷

---

⁵³ Angela J. Lederach, "Reflexivity, Responsibility and Reciprocity: Guiding Principles for Ethical Peace Research", *The International Journal of Conflict Engagement and Resolution* 4, nr. 1 (2016): 104-124, doi: 10.5553/IJ CER/221199652016004001008.

⁵⁴ Interview Jaap de Wilde; interview Miriam Oostinga.

⁵⁵ Interview Joachim Koops.

⁵⁶ Interview Jolle Demmers; interview Joachim Koops.

⁵⁷ Interview Jaap de Wilde; interview Miriam Oostinga.

Hoofdstuk 3

Peace and conflict studies onderwijs in Nederland en Vlaanderen

Zoals eerder werd genoemd, constateerde Jaap de Wilde in 1991 dat het aanbod van wetenschappelijk onderwijs op het gebied van *peace and conflict studies* beperkt was. Polemologisch onderwijs bestond vooral uit specifieke afstudeerrichtingen en keuzevakken. In de afgelopen decennia is dit in sterke mate en inhoud veranderd. Dit hoofdstuk bespreekt de exponentiële groei van *peace and conflict studies* binnen het onderwijs en aansluitend wordt het huidige onderwijsaanbod in Nederland en Vlaanderen besproken.

Exponentiële groei van *peace and conflict studies* onderwijs

We kunnen met zekerheid stellen dat het onderwijsaanbod in de afgelopen 30 jaar exponentieel is gegroeid. Dit lijkt een onderdeel van een bredere trend die in het Nederlandse onderwijs zichtbaar is. Sinds 1995 is namelijk het aantal universitaire studenten met 180% toegenomen en het aantal HBO studenten met 170%.⁵⁸ Veel onderwijs is tegenwoordig Engelstalig, mede doordat universiteiten inzetten op het aantrekken van en internationale studenten. We zien een toename in de mobiliteit van studenten en internationalisering van het onderwijs, bijvoorbeeld via het Erasmus Programma.⁵⁹ Tegelijkertijd maken visa-regelingen en collegegelden het sinds de afgelopen jaren (sinds 10 jaar) moeilijk voor studenten vanuit buiten de Europese Economische Ruimte (EER), met name uit lagelonenlanden, om in Nederland te gaan studeren dankzij hogere tarieven voor non-EER studenten in vergelijking met Nederlandse studenten. Dat werkt juist weer afname aan diversiteit in de hand, en wordt dan ook vaak gezien als een gemis in de colleges. Met het oog op de actualiteit, deed minister Dijkgraaf van OCW in juni 2023 een wetsvoorstel om verdere internationalisering en verengelsing van het onderwijs tegen te gaan. Daarnaast pleit menig politieke partij voor een verdere beperking van de toestroom van internationale studenten.⁶⁰

De respondenten zien ook een toegenomen interesse onder studenten in internationale vraagstukken: "conflict slaat aan". Er zijn drie redenen aan te wijzen voor het starten van *peace and conflict studies* onderwijsprogramma's: (1) om studenten te trekken; (2) om bestaande programma's te diversifiëren; of (3) om onderzoeksgroepen te institutionaliseren. Tegelijkertijd is er voor universiteiten een financiële prikkel om juist in te zetten op populaire onderwerpen als *peace and*

---

⁵⁸ "Het onderwijs in cijfers (Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)", Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).), geraadpleegd op 17 augustus 2021, <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/onderwijs-algemeen/leerlingen-en-studenten/aantallen-ontwikkeling-van-het-aantal-deelnemers>.

⁵⁹ Annelies Messelink, Laurens Steehouder, Daan Huberts, "Internationalisering in beeld 2018: Feiten en cijfers uit het onderwijs", Nuffic, Den Haag (2018), 87.

⁶⁰ "Start internetconsultatie van wetsvoorstel internationalisering hoger onderwijs", Onderwijs en Internationalisering, Rijksoverheid, geraadpleegd op 28 november 2023, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/nieuws/2023/07/14/start-internetconsultatie-van-wetsvoorstel-internationalisering-hoger-onderwijs>.

conflict studies.⁶¹ De verdere ontwikkeling en uitbreiding van het veld van *peace and conflict studies* heeft dan ook geleid tot de oprichting van verschillende vakgroepen en onderzoekscentra. Daarnaast zijn er verschillende studieverenigingen voor studenten met interesse in *peace and conflict studies*, zoals CS Ubuntu (Universiteit Utrecht), CLIO (Rijksuniversiteit Groningen) en SIB (Studievereniging Internationale Betrekkingen in Utrecht, Amsterdam, Leiden en Groningen). Ook worden er alumni netwerken opgericht. Een voorbeeld hiervan is de Universiteit van Amsterdam, die sinds enkele jaren een vrij actief netwerk van alumni heeft van de master Conflict Resolution and Governance.

Onderwijsaanbod

Opvallend aan het onderwijs is dat *peace and conflict studies* vooral wordt onderwezen binnen minoren en masterprogramma's. Er zijn weinig bachelorprogramma's die zich toespitsen op oorlogs- en vredesvraagstukken. Wel is er bijvoorbeeld de bacheloropleiding Security Studies (Universiteit Leiden). Bachelorstudenten kunnen zich veelal in hun keuzeruimte specialiseren via een minor (meestal 30 EC's). Voorbeelden hiervan zijn de minor Conflict Studies (Radboud Universiteit, Universiteit Utrecht en Universiteit van Amsterdam) en de minor Peace and Conflict Studies aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Andere voorbeelden zijn de minor Natural Resource Conflict and Governance (Wageningen University & Research) en de minor Safety, Security and Justice (Samenwerking tussen Universiteit Leiden, Technische Universiteit Delft, Erasmus Universiteit Rotterdam).

Er zijn met name masterprogramma's op het terrein van *peace and conflict studies*. Conflict Studies and Human Rights (UU), Conflict Resolution and Governance (UvA) en Law and Politics of International Security (VU). Daarnaast bieden masteropleidingen als internationale betrekkingen of politicologie de mogelijkheid om een afstudeerrichting te kiezen op het gebied van *peace and conflict studies*. Dit is onder andere het geval aan de RUG (International Security), VU (International Relations, Security and Global Order), en Radboud Universiteit Nijmegen (Conflict, Power and Politics). Daarnaast biedt ook de masteropleiding Human Geography (Radboud Universiteit Nijmegen) de afstudeerrichting Conflicts, Territories and Identities aan. Een andere specialisatie is Disaster and Conflict Studies binnen de tweejarige master International Development Studies aan Wageningen University, en de specialisatie Nationalism, Ethnic Conflict and Development binnen de master Political Science aan de Universiteit Leiden. Aan de Universiteit Twente kunnen studenten binnen de masteropleiding Psychologie kiezen voor de afstudeerrichting Conflict, Risk and Safety. Zoals te zien is in het onderstaande overzicht van het onderwijsaanbod, lijkt de inhoudelijke focus van het *peace and conflict studies* onderwijs sterk afhankelijk te zijn van het onderzoek dat aan de betreffende instelling wordt gedaan. We zien dat verschillende universiteiten zich ook proberen te onderscheiden van elkaar. Zo is de Universiteit Maastricht veelal gericht op EU-buitenlandsbeleid, Groningen op Humanitarian Action (NOHA) en ISS op humanitaire hulp en ontwikkelingsstudies. Aan de Universiteit van Amsterdam richt onderzoek en onderwijs zich op interventie en peacekeeping, mediation en activisme.

Onderwijs op het gebied van *peace and conflict studies* is dus meestal een specialisatie binnen een bredere masteropleiding of een gespecialiseerde master, of een verbredende minor binnen een

---

⁶¹ Interview Joachim Koops.

bacheloropleiding. Wanneer het een specialisatie binnen een bredere master betreft, gaat het meestal om opleidingen als internationale betrekkingen, politicologie, internationaal recht, ontwikkelingsstudies, sociale geografie, sociologie en geschiedenis. Verreweg de meeste opleidingen worden binnen de universiteit gehuisvest bij de faculteit sociale wetenschappen of geesteswetenschappen, in een enkel geval ook rechten (zoals bij de VU de LPIS-master onder zowel sociale wetenschappen als rechten valt, maar uiteindelijk resulteert in een juridisch(e) titel/diploma). De afronding van de Master Conflict Studies and Human Rights aan de Universiteit Utrecht bijvoorbeeld wordt uiteindelijk beloond met een Master of Arts in International Relations. Dit is interessant, gezien het interdisciplinaire karakter van *peace and conflict studies*.

Veel van de masteropleidingen zoals hierboven en in het overzicht worden vermeld, hanteren strengere toelatingseisen, waarbij een hoog cijfergemiddelde vereist is en aanbevelingsbrieven worden gevraagd. Het masteronderwijs over oorlog en vrede in Nederland heeft hierdoor op veel universiteiten een selectief karakter gekregen. Een voorbeeld hiervan is wederom de masteropleiding Conflict Studies and Human Rights (UU). De masteropleiding laat per jaar maximaal 60 studenten toe, waarvan ongeveer de helft internationale studenten. De opleiding vereist bij aanmelding een demonstratie van "excellente" academische resultaten, gegronde voorkennis in het veld van *peace and conflict studies*, twee aanbevelingsbrieven, een voorlopig voorstel voor de masterscriptie en bij voorkeur werkervaring in door conflict getroffen gebieden.⁶² Een ander voorbeeld is de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie die masteropleidingen aanbiedt die toegankelijk zijn voor zowel militairen als burgers. Met name de master Military Strategic Studies kan qua focus binnen vrede- en conflictstudies worden geschaard; dit programma laat jaarlijks maximaal 45 studenten toe.

De onderwijsvormen verschillen per universiteit, wel veel direct gelinkt aan de actualiteit, ook in de marketing. Met name actuele casuïstiek lijkt centraal te staan met tegelijkertijd aandacht voor theorie en de typologie van onderzoeksmethoden. In veel gevallen wordt er gepoogd verbinding te leggen tussen de theorie en de praktijk, bijvoorbeeld in de vorm van stages, simulaties en studiereizen. Deze 'praktische' onderwijsvormen zijn we gebaat bij samenwerking tussen onderwijs en het (werk)veld. Hieruit blijkt de relevantie voor een netwerk, waarin zowel wetenschappelijke als niet-wetenschappelijke actoren van belang zijn. Dit kan er ook toe leiden dat er in toenemende mate aandacht wordt besteed aan het bedenken van praktische oplossingen voor bestaande problemen, wat gelinkt is aan de primaire doelstelling van het veld.

Groot aanbod 'stille polemologie'

In het overzicht van het college aanbod polemologie in de vroege jaren '90, merkte Jaap de Wilde op dat er sprake is van een soort 'stille polemologie':

"Het bestaan van een herkenbare, van andere studies te onderscheiden probleemstelling maakt de polemologie/vredeswetenschap tot een zelfstandig veld van onderzoek. Daarom is

---

⁶² "Admission and application", Conflict Studies and Human Rights, Universiteit Utrecht, geraadpleegd op 29 november 2023, <https://www.uu.nl/en/masters/conflict-studies-and-human-rights/admission-and-application/degree-from-a-dutch-research-university>.

het mijns inziens verdedigbaar om wanneer andere disciplines op enigerlei wijze diezelfde probleemstelling aan de orde te stellen, te spreken van 'stille polemologie'.⁶³

We kunnen stellen dat niet alleen het opleidingsaanbod dat zichzelf expliciet neerzet als *peace and conflict studies*, of anderszins direct verwante termen, is gegroeid, ook het aanbod 'stille polemologie' of stille *peace and conflict studies* is toegenomen. Binnen vakken die niet zozeer *peace and conflict studies* heten, wordt aandacht besteed aan oorlogs- en vredesvraagstukken. Een voorbeeld hiervan is de master specialisatie Internationale Betrekkingen van de opleiding European Studies aan de Universiteit van Maastricht. Deze master specialisatie richt zich op de Europese Unie en haar externe beleid. Hoewel deze master en specialisatie geen herkenbare naam als Peace and Conflict Studies dragen, is een groot deel van het curriculum dus wel degelijk onderdeel van het veld.

Een ander voorbeeld is de gezamenlijke Water Cooperation and Diplomacy master van IHE Delft, Oregon State University (VS) en de University of Peace (Costa Rica). Hoewel de naam van het programma het niet direct doet vermoeden, is conflict een belangrijk hoofdthema in deze master (wel gerelateerd aan water) en volgen studenten naast andere vakken gericht op conflict, veiligheid en vrede ook een vak als Peace and Conflict Studies: The foundation course.⁶⁴ Studenten die de master Water Management and Governance volgen aan de IHE Delft, kunnen ook vakken volgen als Water Conflict and Cooperation en Water conflictmanagement and Tools for Water Diplomacy. Een laatste voorbeeld dat hier aan het licht wordt gesteld zijn de tweedejaars studenten binnen de bachelor Psychologie aan de UT. Zij kunnen een module Psychology and Safety volgen waarin alle aspecten van conflict (in de ruime zin van het woord), vooral gerelateerd aan sociale veiligheid, aan bod komen.⁶⁵

---

⁶³ De Wilde, "Het college-aanbod polemologie," 6.

⁶⁴ <https://waterdiplomacymaster.org>

⁶⁵ Interview Miriam Oostinga.

Tabel 3.1 Overzicht onderwijsaanbod

Instellingen	Masteronderwijs	Minoronderwijs	Bacheloronderwijs
Universiteiten			
Erasmus Universiteit Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> • MA Development Studies: Human Rights, Gender and Conflict Studies (major) • MA Development Studies: Conflict and Peace studies (specialization) 	<ul style="list-style-type: none"> • The Evolution of International Order: How to Understand the Global Crisis of the 21st Century (15 ec) • International Relations & Human Rights Law (15ec) • LDE-minor: African Dynamics (15 ec) 	
Maastricht University	<ul style="list-style-type: none"> • MA European Studies: International Relations (specialisatie) 		<ul style="list-style-type: none"> • BA European Studies: EU en extern beleid keuzevakken
Radboud Universiteit Nijmegen	<ul style="list-style-type: none"> • LL.M International Law of Global Security, Peace and Development (specialisatie) (Erasmus Mundus Master) • MSc Bestuurskunde: Besturen van Veiligheid • MSc Human Geography: Conflict, Territories and Identities (specialization) • MSc Political Science: Conflict, Power and Politics (specialisation) 	<ul style="list-style-type: none"> • Conflict studies (CICAM) • Conflict en Coöperatie in de Mediterrane Wereld • Religious Contacts and Conflicts (theology) 	
Rijksuniversiteit Groningen	<ul style="list-style-type: none"> • MA International Humanitarian Action (NOHA) (120 ec) • MA International Relations: International Security • MA Middle Eastern Studies (strong focus on conflict) • MA Theologie & Religiewetenschappen: Religion, Conflict and Globalization (track) 	<ul style="list-style-type: none"> • Development Studies 	<ul style="list-style-type: none"> • BA International Relations & International Organization (IRIO) • BA Midden-Oostenstudies
Technische Universiteit Delft		<ul style="list-style-type: none"> • Safety, Security, Justice (Leiden i.s.m. Delft) 	

Tilburg University	<ul style="list-style-type: none"> ● LLM International Law and Global Governance: Human Rights and Human Security (track) ● MSc Public Governance: Public Administration, Economics and Law: Justice, Security, and the Governance of Risks (specialisation) ● MA Filosofie: Philosophy of Contemporary Challenges (track) 		
Universiteit Leiden	<ul style="list-style-type: none"> ● LLM Public International Law: Peace, Justice and Development (specialisatie) ● MA International Relations: Global Conflict in the Modern Era (specialisatie) ● MSc Crisis and Security Management (meerdere specialisaties): Governance of Crisis; Governance of radicalism, extremism and terrorism; Cybersecurity Governance; Intelligence and National Security ● MSc Political Science (meerdere specialisaties): International Organisations, International Politics, Nationalism, Ethnic Conflict and Development (MSc) ● MSc International Relations and Diplomacy 	<ul style="list-style-type: none"> ● Safety, Security, Justice (Leiden i.s.m. Delft) ● Cultural Memory of War and Conflict 	<ul style="list-style-type: none"> ● BSc Politicologie: International Relations and Organisations (specialisatie) (grote nadruk of veiligheid) ● BSc Security Studies
Universiteit Twente	<ul style="list-style-type: none"> ● MSc Psychology: Conflict, Risk & Safety (specialisatie) 		
Universiteit Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> ● MA Conflict Studies and Human Rights ● MSc Cultural Anthropology: Sociocultural Transformation (research) ● MSc Migration, Ethnic Relations and Multiculturalism 	<ul style="list-style-type: none"> ● Conflict Studies ● Religie en conflict 	
Universiteit van Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> ● MA Holocaust and Genocide Studies (samenwerking met het NIOD) ● MA Militaire Geschiedenis ● MSc Political Science: European Politics and External Relations; International Relations (tracks) ● MSc Conflict Resolution and Governance 	<ul style="list-style-type: none"> ● Conflict Studies 	

	<ul style="list-style-type: none"> ● MA Midden-Oosten studies: Conflict in the Middle East (specialisatie) 		
Vrije Universiteit Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> ● LLM Law and Politics of International Security ● MA Theology & Religious Studies: Peace, Trauma and Religion (track) ● MSc Besturen van Veiligheid ● MSc International Crimes Conflict and Criminology (faculteit rechten) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Peace and Conflict Studies 	
Wageningen University & Research	<ul style="list-style-type: none"> ● MSc International Development Studies: Sociology of Development, Disaster Studies (thesis track) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Natural Resource Conflict and Governance ● Freedom from Hunger 	
<i>Vlaanderen</i>			
Katholieke Universiteit Leuven	<ul style="list-style-type: none"> ● MSc International Politics 		
Universiteit Antwerpen	<ul style="list-style-type: none"> ● MSc Internationale Betrekkingen en Diplomatie 		
Universiteit Gent	<ul style="list-style-type: none"> ● MSc Conflict and Development Studies ● International MSc in Advanced Research in Criminology: Border Crossing, Security and Social Justice 		
Vrije Universiteit Brussel	<ul style="list-style-type: none"> ● MA Global Security and Strategy ● MA Diplomacy and Global Governance 		<ul style="list-style-type: none"> ● BA International Affairs
Hogescholen			
Avans Hogeschool		<ul style="list-style-type: none"> ● Bestuurlijke aanpak van ondermijning ● Integrale Veiligheid en Internationale Conflicten en Security (IVICS) ● Disruptive Events: (Inter)national Disaster, resilience and Climate change 	

Christelijke Hogeschool Ede		<ul style="list-style-type: none"> • Aanpak huiselijk geweld • Aanpak mensenhandel • Israël: Botsende Perspectieven • Building a Better World 	
Haagse Hogeschool		<ul style="list-style-type: none"> • Making Peace not War • Foundation in Peacebuilding, Justice and Human Rights 	<ul style="list-style-type: none"> • European Studies • International Law and European Law • Safety and Security Management Studies: Advanced Criminology, Terrorism and counter-terrorism, Applied intelligence.
Hanzehogeschool Groningen		<ul style="list-style-type: none"> • Human Rights Interdisciplinary • International Law and Relations • International Aid and Development 	
Hogeschool Rotterdam		<ul style="list-style-type: none"> • Erfgoededucatie Tweede Wereldoorlog 	
Hogeschool Utrecht		<ul style="list-style-type: none"> • Wereldoorlogen • Tweede Wereldoorlog educatie • EU Law and Human Rights 	
Hogeschool van Amsterdam		<ul style="list-style-type: none"> • Community Organizing and Human Rights 	
NHL Stenden		<ul style="list-style-type: none"> • International Law 	

		<ul style="list-style-type: none"> • Cross-border Migration, Governance and Security 	
Saxion		<ul style="list-style-type: none"> • Archeology of Conflicts 	
Windesheim		<ul style="list-style-type: none"> • International Relations 	
ZUYD Hogeschool		<ul style="list-style-type: none"> • Human Rights 	
Andere onderwijsinstellingen			
Clingendael Instituut*	(Post-academisch) gericht op diplomatie		
IHE Delft*			
Nederlandse Defensie Academie	<ul style="list-style-type: none"> • MA Military Strategic Studies • MSc Compliance and Integrity in International Military Trade • MSc Military Technology Processes and Systems 		<ul style="list-style-type: none"> • Bachelor Modules Human Factors en Systeemveiligheid (totaal 26 ec)
Politieacademie	<ul style="list-style-type: none"> • Master of Crisis and Public Order Management 	<ul style="list-style-type: none"> • Minor Internationalisering 	

* Niet meegenomen: post-academisch onderwijs.

Hoofdstuk 4

Netwerken voor onderzoek, onderwijs en impact

Hoe zijn de huidige netwerken van wetenschappers in het veld vormgegeven; waarin bewegen zij zich? Dit hoofdstuk gaat dieper in op bestaande netwerken in het veld van *peace and conflict studies*, die gemoed zijn met zowel onderzoek als onderwijs. Al in de vroege jaren van het onderzoek naar oorlog en vrede kwamen wetenschappers bij elkaar op internationale conferenties en vormden ze internationale genootschappen, vooral in de VS en Europa. Zo werd het breder-georiënteerde International Studies Association (ISA) opgericht in 1959, maar waren er ook kleinere, op vredesonderzoek gerichte genootschappen, zoals de Peace Research Society (International), nu de Peace Science Society (International) PSS(I), die in 1963 werd opgericht door de Amerikaanse econoom Walter Isard (1919-2010).⁶⁶ Met de naamsverandering in 1973 wilde de PSS(I) zich onderscheiden (en wellicht ook distantiëren) van de International Peace Research Association (IPRA), die in 1964 tijdens een conferentie in London werd opgericht. Waar PSS(I)'s *peace science* onderzoek naar vrede deed vanuit een sterk positivistische traditie, was IPRA's *peace research* meer kritisch, in navolging van het Scandinavische gedachtegoed van onder andere Johan Galtung en zijn collega's. IPRA, waarvan Bert Röling de eerste secretaris-generaal was (1964-1971), hield in juli 1965 haar eerste congres in Groningen. De 73 deelnemers (waarvan 22 Nederlanders) kwamen uit 27 verschillende landen en vanuit verschillende disciplines, waaronder geschiedenis, sociologie, kernfysica, politicologie en chemie.⁶⁷ Zoals De Wilde het stelde: "We zouden eigenlijk Tinder of First Dates moeten hebben voor samenwerking in de wetenschap".⁶⁸ In 2022 is daartoe, op basis van de eerste versie van dit rapport, het Peace and Conflict Studies Network opgericht.⁶⁹

Nationale samenwerking

Naast het opgerichte Peace and Conflict Studies Network dat hierboven wordt genoemd, vindt er op diverse manieren binnen- (en buiten)landse samenwerking plaats. Wanneer we kijken naar de jaren '90 dan waren de technische universiteiten in Nederland niet bijzonder betrokken bij conflict en vrede onderwijs en onderzoek. *Peace and conflict studies* wordt in zekere zin vaak gedomineerd door de sociale wetenschappen terwijl het veld ook technische elementen kan bevatten als kernwapens en cybersecurity. Aan de Universiteit Leiden wordt samengewerkt met de TU Delft op het gebied van cyber en nieuwe technologieën. De Faculteit Militaire Wetenschappen (NLDA) heeft ook contacten met technische universiteiten. Zo houdt de vakgroep Militaire Systemen en Techniek (MST) in Den Helder zich bezig met technologie. Deze vakgroep werkt sowieso samen met collega's van de TU en

---

⁶⁶ Walter Isard, "Formative and early years of the Peace Science Society (International)", *Conflict Management and Peace Science* 18, nr. 1 (2000): 1-48, <https://www.jstor.org/stable/26273564>.

⁶⁷ J. Niezing, "Vredesonderzoek onder de loupe: Terugblik op het eerste IPRA-Congres (Groningen, 3-5 juli 1965)", *Mens en Maatschappij* 40, nr. 4 (1965): <https://ugp.rug.nl/MenM/article/view/13638/11138>.

⁶⁸ Interview Jaap de Wilde.

⁶⁹ <https://peaceandconflictstudiesnetwork.com/>. (Meer informatie over dit netwerk volgt later in dit hoofdstuk.)

de Universiteit Delft. UT en VU aan veiligheid en technologie. In het samenwerkingsverband tussen vier technische universiteiten, 4TU (TU Delft, Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit Twente en Wageningen University & Research) is ook specifieke aandacht voor technologie en ethiek, in het 4TU Centre for Ethics and Technology (website TU Eindhoven). Tegelijkertijd is het een uitdaging om samenwerking te bewerkstelligen tussen de sociale en technische wetenschappen (andere onderwerpen, andere methoden, ander jargon).

De respondenten zijn van mening dat er binnen Nederland wel samenwerking is, maar dat niet kan worden gesproken van een uitgebreide of intensieve samenwerking. De bestaande netwerken zijn veelal informeel van aard en gefragmenteerd. Verschillende onderzoekers binnen onderzoeksgroepen hebben tijdens het ontwikkelen van hun carrières aan verschillende universiteiten gewerkt en contacten opgebouwd. Door deze persoonlijke contacten ontstaan vaak samenwerkingen op gemeenschappelijke onderzoeksinteresses. Er lijkt weinig interactie tussen deze gespecialiseerde subgroepen te zijn. Een daarbij komende zwaarwegende factor in instabiele, grotere netwerken in het veld van *peace and conflict studies* is de hoge prestatie- en werkdruk onder de universitaire medewerkers (zie bijvoorbeeld de speerpunten van WoinActie; een collectief van studenten en medewerkers, die zich inzetten voor een betere toekomst voor de Nederlandse universiteiten). Dit maakt samenwerking (vooral met onderzoekers die niet direct op hetzelfde specialisme zitten) ingewikkeld: het lijkt vaak lager op het prioriteitenlijstje te komen staan.

Verschillende respondenten geven enkele suggesties om samenwerkingen tussen en binnen onderzoekscentra en onderwijsinstellingen te bevorderen. Zo kan samenwerking van bovenaf worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door middel van financieringsvoorwaarden. Financiers vragen vaak om samenwerking in consortia, maar die samenwerking is wel veelal Europees of internationaal. Hierbij moeten bepaalde bestuurlijke voorwaarden in acht worden genomen: zo dienen aan de Nederlandse Defensie Academie hoogleraren bijvoorbeeld ook een aanstelling te hebben aan een universiteit. Een andere goede manier die samenwerking stimuleert zijn promotietrajecten. De samenwerking kan worden vormgegeven door het combineren van individuele expertise, of anderszins: bij de IHE Delft promoveren de promovendi bijvoorbeeld aan de Technische Universiteit Delft.

Toch zijn er belangrijke voorbeelden van samenwerking en uitwisselingsprojecten te noemen. Zo wordt in Leiden bijvoorbeeld vooral op het gebied van onderwijs samengewerkt met het HBO. De Universiteit Leiden en de Haagse Hogeschool tekenden op 8 mei 2019 een samenwerkingsovereenkomst waarmee zij hun banden versterken. De samenwerking is vooral gericht op het gezamenlijke masteraanbod binnen het thema *Governance and Global Affairs*.⁷⁰ Ook is de bijzondere leerstoel van dr. Alanna O'Malley, *United Nations Studies in Peace and Justice* een belangrijk voorbeeld. Aan de RUG valt het NOHA-programma op: een samenwerkingsverband op het terrein van Humanitarian Action, dat in 1993 begon en waarvan inmiddels 12 Europese universiteiten lid zijn, met 14 partneruniversiteiten wereldwijd.

Een belangrijk voorbeeld dat hier wordt uitgelicht, is het Peace and Conflict Studies Network (PCS

---

⁷⁰ "Samenwerking de Haagse Hogeschool en Universiteit Leiden versterkt", De Haagse Hogeschool, geraadpleegd op 19 mei 2021, .

Network), dat is opgericht in 2022. Na een inventarisatie in 2021 (dat aanleiding gaf voor dit rapport) door onder andere Stichting Vredeswetenschappen en het Peace and Conflict Studies Centre dat verbonden is aan de Vrije Universiteit Amsterdam, besloot een kring van wetenschappers in het veld een landelijk netwerk op te richten. Het netwerk brengt wetenschappers en vakgroepen bij elkaar van de RUG, UU, UvA, UT, VU, RU, EUR, de Nederlandse Defensie Academie en NHL Stenden. Het PCS Network hoopt een platform te bieden dat samenwerking op het gebied van onderzoek, onderwijs en beleid stimuleert. In zijn huidige vorm bestaat de website van het PCS Network uit een relevante lijst met experts, organisaties en onderzoek, waar andere academici in het veld van *peace and conflict studies* gebruik van zouden kunnen maken. Nu drie jaar later is het mogelijk om nog nader te onderzoeken of een dergelijk landelijk initiatief zijn vruchten afwerpt of ten prooi valt aan de welbekende hoge werkdruk in de academische wereld.

Uitwisseling met de praktijk

Volgens De Wilde was binnen de polemologie in 1991 de noodzaak tot het bestuderen van alternatieven voor de huidige gang van zaken eerder een uitgangspunt dan een bijkomstigheid.⁷¹ Het onderzoek naar conflict en vrede heeft vandaag de dag nog steeds een inherent actueel en praktisch karakter. Voorbeelden hiervan zijn samenwerking en uitwisseling met internationale organisaties, ministeries, defensie, nationale organisaties, politici of non-gouvernementele organisaties (ngo's). Ook voor uitwisseling met de praktijk is financiering een belangrijke factor. Als financiering de reden is voor samenwerkingsverbanden (internationaal, nationaal of met betrekking tot uitwisseling met de praktijk), is dat ook een risico voor de duurzaamheid van zo'n relatie. De samenwerking houdt op als de financiering stopt. Een andere belangrijke (praktische) factor in samenwerking is toegang tot ruimte, technieken en personen om experimenten of testen uit te voeren. Dit speelt vooral bij technische universiteiten een rol. Zo werkt de Universiteit Twente bijvoorbeeld samen met de voormalige vliegbasis bij Enschede, waar nu de Safety Campus is gehuisvest.

Vanuit de overheid is er behoefte aan praktische input vanuit de wetenschap. Er is veel samenwerking met het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Buitenlandse Zaken en dit weerspiegelt wederom het internationale en interdisciplinaire karakter van het veld. De ministeries vragen voornamelijk om praktisch advies en lijken meestal minder geïnteresseerd in de diepere fundamentele vragen. Dit lijkt in verband te staan met de link tussen de afname van fundamenteel kritisch onderzoek in het veld van *peace and conflict studies*. Een groeiende trend om samen te werken met de overheid fungeert eveneens als een belangrijke bron van financiering in de vorm van klankbordgroepen en adviescommissies. Een recent voorbeeld is de rol die De Wilde bekleedde met onder andere Wagner, Frerks en Palm binnen een adviescommissie voor het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), alsmede Parlement & Wetenschap en de Adviesraad Internationale Vraagstukken. Een ander voorbeeld is het Moral Injury Project, geleid door dr. Tine Molendijk. Binnen dit project werken diverse instanties spelers samen zoals de NLDA, CICAM, de Politieacademie, het Veteraneninstituut, Stichting ARQ en de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg.

Er vindt in de praktijk veel samenwerking plaats tussen wetenschappers, onderwijs en ngo's. Een eerste voorbeeld hier te noemen is het Water, Peace and Security consortium (IHE Delft). Binnen dit

---

⁷¹ De Wilde, "Het college-aanbod polemologie," 7.

project vindt er intensieve samenwerking plaats tussen IHE Delft, Oregon State University en partners uit de non-profit- en/of non-gouvernementele sector met het doel om door de wisselwerking tussen wetenschap en praktijk tot concrete oplossingen te komen voor problemen die tot conflict leiden.⁷² Een tweede voorbeeld zijn studenten van de masteropleiding Midden-Oosten studies (specialisatie: Conflict in the Middle East), die in samenwerking met Cordaid een adviesrapport schrijven in groepen, waarvan de input van studenten fungeert als basis voor het uitwerken van het uiteindelijke rapport. Andere belangrijke samenwerkingen te noemen hier, zijn bijvoorbeeld met PAX als een belangrijke Nederlandse vredesorganisatie en, KUNO Kenniscentrum voor Humanitaire Hulp⁷³ waar zowel ngo's als academische partners aan zijn verbonden.

In het onderwijs zijn vaak gastsprekers uit de praktijk betrokken, maar ook worden excursies aangeboden, bijvoorbeeld het Internationaal Strafhof en andere internationale organisaties in Den Haag. De verschillende studieverenigingen voor de opleidingen Internationale Betrekkingen en Internationale Organisatie, Conflict Studies and Human Rights (UU), zoals Clio, CS Ubuntu en SIB nemen een belangrijke rol op zich door activiteiten te organiseren waarin uitwisseling met de praktijk centraal staat, maar ook excursies en studiereizen.

Internationale samenwerking

Evenals bij samenwerking tussen Nederlandse universiteiten, vindt samenwerking met internationale onderzoeksinstituten vaak plaats via informele connecties en grotere, door financiering gedreven, geïnstitutionaliseerde verbanden. Contacten worden bijvoorbeeld opgebouwd door middel van posities in het buitenland, in de vorm van onder andere een PhD traject of een postdoc, of een leerstoel aan een buitenlandse universiteit, of een internationaal stafflid dat tijdelijk in Nederland verblijft. Het persoonlijke en informele karakter van deze connecties zorgt er ook voor dat de invloed daarvan op universiteiten en onderzoeksinstituten tijdelijk kan zijn. Wanneer mensen vertrekken nemen ze deze contacten en samenwerkingsverbanden mee. Een regionale focus speelt een belangrijke rol in de samenwerking, waarbij sommige groepen zich specifiek identificeren met onderzoek naar conflicten en vredesprocessen in een bepaalde regio, zoals Latijns-Amerika, Afrika of het Midden-Oosten (West-Azië). Met het oog op dekolonisatie en meer gelijkwaardige positionaliteit van wetenschappelijke samenwerking, is samenwerking tussen onderzoekers in de betreffende regio's en lokale instituten en universiteiten van groot belang.

Actieve samenwerking met buitenlandse universiteiten is vaak een voorwaarde voor financiering. De betrokkenheid van internationale partners vergroot de kans op een succesvolle subsidieaanvraag. Dit maakt (het voortbestaan van) dergelijke samenwerkingsverbanden afhankelijk van financiering. Dit maakt de netwerken instabiel. Hoewel het onderzoeksthema leidend zou moeten zijn in het zoeken naar samenwerking, moet er tegelijkertijd een pragmatisch voordeel zijn voor de samenwerking (zoals het verkrijgen van financiering), anders komt deze niet tot stand.

---

⁷² Interview Offutt.

⁷³ KUNO: Platform for Humanitarian Knowledge Exchange in the Netherlands is opgericht in 2017. Zie: <https://www.kuno-platform.nl/about/about-kuno/>.

Wat opvalt bij internationale samenwerking is dat de betekenis van de International Peace Research Association (IPRA) en de European Peace Research Association (EuPRA) voor de Nederlandse universiteiten minder groot is dan tijdens de Koude Oorlog. Koepelorganisaties zoals de (Amerikaanse) International Studies Association (ISA) bieden ruim plaats aan panels en themagroepen op de terreinen die tot *peace and conflict studies* genoemd kunnen worden. Ook in het onderzoek en onderwijs onder de noemer (Critical) Security Studies en tegenwoordig ook Strategic Studies vertoont veel overlap en maakt gebruik van dezelfde bredere internationale netwerken.

Hoofdstuk 5

De toekomst van peace and conflict studies

Dit rapport heeft laten zien hoe *peace and conflict studies* in de afgelopen 30 jaar sterk gegroeid, verbreed en geprofessionaliseerd is. Waar de polemologie, ook wel vredeswetenschappen genoemd, in de jaren '90 per universiteit enkele vakken of lessen betrof, is het vandaag de dag uitgegroeid tot een vast begrip aan bijna elke universiteit in Nederland en Vlaanderen. Een eigen wetenschapsterrein dat gestaag professionaliseert. In dit hoofdstuk wordt uitgediept wat de toekomst het veld van *peace and conflict studies* gaat brengen en welke verwachtingen de respondenten daarover hebben. Waar gaat het veld naartoe, en waar zou het naartoe moeten gaan? Wat zijn bestaande en mogelijk toekomstige risico's en uitdagingen die om de hoek komen kijken bij de verdere ontwikkeling van het veld?

Wat brengt de toekomst het veld van peace and conflict studies?

Peace and conflict studies zal naar verwachting van respondenten sterk afhankelijk blijven van actuele en toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen. Dit is geen nieuw verschijnsel, en met het oog op de voortschrijdende ontwikkelingen en vernieuwingen van deze tijd, lijkt dit niet snel te veranderen. Belangrijke voorbeelden van actuele thema's zijn migratie, klimaat, veiligheid, remote warfare etc. In het schrijfproces van dit onderzoeksrapport bijvoorbeeld, ontwikkelde de COVID-19 pandemie zich op een razendsnel tempo. Nu de pandemie ongeveer 1,5 jaar achter ons ligt, lijkt het minder impactvol voor het veld van *peace and conflict studies* dan gedacht. Daarnaast zijn de grote klimaatveranderingen en bijkomende rampen, ongelijk verdeeld over de wereld en met ongelijke gevolgen voor bevolkingsgroepen, een fenomeen waar ook *peace and conflict studies* opnieuw mee zal worden geconfronteerd, na de hausse aan studies over milieuveiligheid en conflict in de jaren '90. In deze tijd zien we ook de blijvende snelle ontwikkeling van technologie in oorlogsvoering en humanitaire interventies/hulp, denk bijvoorbeeld aan de snelheid waarmee Artificial Intelligence zich heeft ontwikkeld, zo ook als onderzoeksthema in het veld. Als gevolg hiervan is een hernieuwde focus op de politieke en ethische kant van het gebruik van technologie groeiende in de literatuur. Nu hybride oorlogsvoering in dit kader bijvoorbeeld een belangrijk thema is geworden, speelt het veld in Nederland hierop in. Bij de NLDA/Krijgswetenschappen wordt dan ook een leerstoel Hybride Oorlogsvoering opgezet.

Een ander belangrijk thema dat niet alleen in het veld van *peace and conflict studies* tijd, aandacht en onderzoek vereist, is het betwisten van het koloniale denken dat doorwerkt in veel facetten van ons doen, denken en handelen. Het koloniale denken in het veld vergt kritische reflectie en dient bijgeschaafd te worden. Richmond beargumenteerde in 2022 dat het dekoloniseren van het veld van vredesstudies zou leiden tot een hernieuwde focus op positieve vrede en in mindere mate op negatieve vrede.⁷⁴ Methodologisch en ethisch dienen we te blijven nadenken en verbeteren hoe onderzoek en de onderzoeker zich positioneert ten opzichte van of juist in het veld en de relaties die

---

⁷⁴ Oliver P. Richmond, "What is an emancipatory peace?", *Journal of International Political Theory* 18, nr. 2 (2022): 124-147, <https://doi.org/10.1177/17550882211036560>.

daar ontstaan. Voor gevestigde wetenschappers is dit een goede ontwikkeling, omdat het postkoloniale besef ook ruimte dient te bieden aan niet-Westerse academici en buiten de Anglo-Amerikaans gedomineerde (sociale) wetenschappen. De dekolonisatie van *peace and conflict studies* zal de komende jaren verder moeten uitkristalliseren en laten zien wat voor effecten en veranderingen het zal hebben op het veld.⁷⁵ Dekolonisatie is op het moment een groter thema binnen de humanitaire tak van het veld, waarin bottom-up benaderingen vaker centraal staan. Wat zou het betekenen vraagstukken rondom dekolonisatie meer een plaats te geven in veiligheidsvraagstukken? Hilhorst werkt bijvoorbeeld al veel samen met lokale onderzoekers. Van der Haar verwacht dat het onderzoek naar dwarsverbanden uitgesprokener gaat worden (Black Lives Matter, slavernijverleden, historisch erfgoed). Eveneens is er een inherente trend zichtbaar in de praktijk, met name binnen onderzoek en praktijk naar humanitaire hulp. Zo besteedt nieuwsplatform *The New Humanitarian* (voorheen IRIN News) veel aandacht aan dekolonisatie.⁷⁶

Tenslotte zijn de huidige oorlogen in Oekraïne, Zuid-Sudan, Afghanistan, Jemen, Congo, Syrië, Ethiopië, Somalië en Gaza en de globale geopolitieke spanningen die deze oorlogen laten zien en verder teweegbrengen, sterke drijvers van nieuw onderzoek en vragen in het veld.

Respondenten en menig academicus in het veld geven verder aan dat het gewenst zou zijn meer uitgesproken aandacht te besteden aan vraagstukken van vrede op een globaal niveau, maar ook een verdere theoretische invulling van vrede als concept.⁷⁷ Zeker omdat met de verdere professionalisering van het veld, het veld ook minder activistisch is geworden. Ook volgens Bright & Gledhill zou *peace and conflict studies* meer gebaat zijn bij een toename in uitwisseling tussen vredesonderzoek en conflictonderzoek, dat is nu tamelijk beperkt.⁷⁸ De bestaande Nederlandse netwerken, zoals het PCS Network, zouden hier bijvoorbeeld als gezamenlijke pionier over kunnen sparren en daarmee meer theorieontwikkeling op het gebied van vrede kunnen stimuleren.

Risico's en uitdagingen van het vak

Door de tijd heen brengen nieuwe ontwikkelingen en perspectieven in het veld van *peace and conflict studies* ook nieuwe risico's en uitdagingen met zich mee. Het eerste voorbeeld hier te noemen is dat de wetenschap in Nederland en daarbuiten onder druk staat. Dit valt door menig van de respondenten toe te schrijven aan de universiteiten en academische wereld, die zich hebben aangepast naar een neoliberal businessmodel. Zo lijkt er weinig ruimte te zijn voor vrije, door nieuwsgierigheid gedreven wetenschap. Onderzoeksfinancierders, alsmede regeringscircuits reageren op de actualiteit en daarmee stuurt de financiering de focus en trends in onderzoek. Een bijkomstigheid van het huidige businessmodel, waar universiteiten zich te midden van bevinden, is de hoge werkdruk op Nederlandse universiteiten. Hierdoor bestaat het risico dat er niet meer fundamenteel, theoretisch onderzoek zal worden gedaan, wat wel nodig is om het veld verder te kunnen ontwikkelen.

---

⁷⁵ Úrsula Oswald Spring, "Decolonising peace in the Anthropocene: Introduction towards an alternative understanding of peace and security", in *Decolonising Conflicts, Security, Peace, Gender, Environment and Development in the Anthropocene*, ed. Úrsula Oswald Spring en Hans Günter Brauch, Springer Cham, 2021.

⁷⁶ The New Humanitarian, <https://www.thenewhumanitarian.org/content/we-re-thinking-about-ways-we-can-decolonise-our-journalism-and-we-need-your-help>.

⁷⁷ Interview Jorg Kustermans.

⁷⁸ Bright en Gledhill, "A Divided Discipline", 126.

Waar we in de jaren '90 juist naar buiten gericht waren en wilden internationaliseren, ziet De Wilde nu vooral een 'bekrompen, nationalistische tendens'.⁷⁹ Dit is voor het veld niet goed, aangezien *peace and conflict studies* gebaat is bij uitwisseling van kennis en visies die verder reiken dan onze landsgrenzen. De universiteit is van oorsprong een instituut waar vrijheid van meningsuiting en de onbeperkte/onbegrensde uitwisseling van kennis/visies centraal staan, maar uit de interviews blijkt dat we steeds meer ervaren dat deze vrijheid beperkter is geworden, door o.a. financiële sturing, universiteitsbeleid en door het onderwijs- en onderzoeksbeleid op nationaal niveau. Denk hierbij ook aan bijvoorbeeld de bedreigingen van wetenschappers die zich mengen in het publieke debat. De rol van sociale media en de digitale reikwijdte van verzamelde data en dergelijke zijn grote doch complexe vraagstukken. In 2021 heeft de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) aandacht besteed aan het belang van academische vrijheid in een onderzoeksrapport.⁸⁰

Een ander aandachtspunt binnen *peace and conflict studies* is de moeilijkheid om daadwerkelijk interdisciplinair te werken. Zoals eerder werd besproken, heeft het veld een inherent interdisciplinair karakter en vergen de vraagstukken in het veld dus ook een interdisciplinaire benadering. Het veld van *peace and conflict studies* valt niet onder één 'huis' en wordt op de verschillende universiteiten in Nederland en Vlaanderen ook in verschillende faculteiten gehuisvest. Dit maakt bijvoorbeeld ook de bekostiging van interdisciplinair onderzoek lastiger. Eerder bespraken we de (inter)nationale samenwerkingen op het gebied van *peace and conflict studies*. Een kerntaak van deze netwerken zou kunnen zijn om verenigd onder een enkele noemer sterk te staan en op te komen voor het belang van interdisciplinaire inzichten. Ook als dit niet lukt, blijft het veld van *peace and conflict studies* van belang, aangezien de thematiek van blijvende urgentie is. De verschillende disciplines gemoeid met het veld en hun ontwikkelingen, zullen daarom ongetwijfeld interdisciplinaire vraagstukken teweeg blijven brengen.

---

⁷⁹ Interview Jaap de Wilde.

⁸⁰ "Academische vrijheid in Nederland", Publicaties, KNAW, geraadpleegd op 8 januari 2024, <https://knaw.nl/publicaties/academische-vrijheid-nederland>.

Conclusie

Dit rapport poogde een overzicht te bieden en antwoorden te geven op de vragen wat het veld van *peace and conflict studies* omvat, waar het onderzoek in Nederland en Vlaanderen zich op richt en hoe dit wordt vormgegeven binnen een veeltalig aantal instituten en vakgroepen. Hoe zien de netwerken van het veld eruit en hoe kan men als wetenschapper in het veld van *peace and conflict studies* met deze netwerken uit de voeten? Ten slotte werd in dit rapport een toekomstgerichte visie gegeven op het veld. Naast dat hier kort de conclusies worden besproken, zetten we ook enkele vragen om in de toekomst op voort te borduren, uiteen.

- [Hoofdstuk 1] We kunnen spreken van een vakgebied dat groeiende is en steeds verder institutionaliseert. Het veld heeft zich ontpopt in een rijk tal van onderwijs-, onderzoeksinstituten en vakgroepen. Het veld is interdisciplinair van aard, waarbij verschillende disciplines oorlogs- en vredesvraagstukken benaderen op verschillende niveaus. Centraal in Nederland en Vlaanderen is het internationale, macroniveau alsmede de disciplines politicologie, internationale betrekkingen, internationaal recht en sociologie.
- [Hoofdstuk 2] Het onderzoek in Nederland is gefragmenteerd en sterk afhankelijk van zowel de dienstdoende wetenschapper als de financieringsmogelijkheden. Het onderzoek in het veld van *peace and conflict studies* richt zich meer op conflict dan vrede en lijkt vooral gefocust te zijn op risicomanagement. Trends in het onderzoek betreffen thema's als humanitaire hulp, remote warfare en veiligheid. Dit heeft ook in toenemende mate te maken met de afhankelijkheidsrelatie tussen het veld van *peace and conflict studies* en beleid uit de praktijk.
- [Hoofdstuk 3] Het onderwijsaanbod in Nederland is in vergelijking met de jaren '90 exponentieel gegroeid – zowel het onderwijs dat zich expliciet *peace and conflict studies* noemt, als de 'stille polemologie': aandacht voor oorlogs- en vredesvraagstukken binnen opleidingen en vakken die niet expliciet als *peace and conflict studies* worden neergezet. Hoofdstuk 3 biedt een overzicht van deze verschillende cursussen, minoren en masterspecialisaties in het veld van *peace and conflict studies*.
- [Hoofdstuk 4] In de afgelopen decennia zijn er verschillende netwerken en samenwerkingsverbanden opgericht in Nederland. Daarnaast vindt er op verschillende plaatsen ook internationale samenwerking plaats. Netwerken en de continuïteit hiervan hangen vaak wederom samen met financiering. Eerder bespraken we dat een van de uitdagingen van het vak de hoge werkdruk is en dit maakt mede het onderhouden van dergelijke netwerken lastig. Het moet blijken hoe we deze netwerken efficiënt, duurzaam, effectief en bovenal als collectief kunnen blijven benutten.
- [Hoofdstuk 5] Dat het veld van *peace and conflict studies* gestaag meebeweegt met de actualiteit en de daarop aangesloten interesse van de onderzoeksfinancierders is op zich niets nieuws. In hoofdstuk 5 schenen we licht op actuele en mogelijk nieuwe thema's die in de komende tijd een belangrijke rol zullen spelen in het veld. Denk hierbij aan migratie, veiligheid, klimaat, artificial intelligence en, remote warfare. Maar ook meer fundamentele vragen over het dekoloniseren van het veld van *peace and conflict studies* zijn nodig en onvermijdelijk. Daartegenover staat dat de toenemende druk op het onderwijssysteem van verschillende kanten komt. Beperkingen wegens hoge werkdruk, financieringsmogelijkheden, en geringere academische vrijheid leiden ertoe dat

wetenschappers in het veld van *peace and conflict studies* genoodzaakt zijn naar nieuwe handelingswijzen te kijken in de (nabije) toekomst.

In 2022 werd het Peace and Conflict Studies Network opgericht in Nederland ten behoeve van het stimuleren van samenwerking, uitwisseling en een beter fundamenteel 'huis' van het veld van *peace and conflict studies*. Het is nu taak bezig te blijven met hoe de oprichting en continuïteit van het nieuwe landelijke netwerk uitpakt. Wat kunnen we daarin blijven verbeteren, wie of wat hebben we daarvoor nodig? Er is een sterke samenwerking nodig tussen (sterke) theorie en praktijk. Is de wetenschap daarbij meer gezagsgetrouw geworden aan financierders en de overheid, en wat zegt dat? Welke nieuwe of juist niet nieuwe actoren verdienen een plaats in het netwerk van *peace and conflict studies*?

Referenties

- A. O. "An editorial". *Journal of Conflict Resolution* 1, nr. 1 (1957): 1-2.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200275700100101>.
- Barakat, S. en S. Milton. "Localisation across the humanitarian-development-peace nexus". *Journal of Peacebuilding & Development* 15, nr. 2 (2020): 147-163.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1542316620922805>.
- Bright J. en J. Gledhill. "A divided discipline? Mapping peace and conflict studies". *International Studies Perspectives* 19 (2018): 128-147. <https://doi.org/10.1093/isp/ekx009>.
- Burke, M., S. Hsiang en E. Miguel. "Conflict and Climate," *Annual Review of Economics* 7 (2015): 577-617. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115430>.
- Buzan, B., O. Wæver en J. de Wilde. *Security: A new framework for analysis*. London: Lynne Rienner, 1998.
- Buzan, B. en L. Hansen. *The Evolution of International Security Studie*. Cambridge University Press, 2009.
- Chinkin, C. en M. Kaldor. *New Wars and International Law*. Oxford University Press, 2017.
- De Haagse Hogeschool. "Samenwerking de Haagse Hogeschool en Universiteit Leiden versterkt". Geraadpleegd op 19 mei 2021. <https://www.dehaagsehogeschool.nl/over-de-haagse/de-haagse-actueel/nieuws/details/2019/05/08/samenwerking-de-haagse-hogeschool-en-universiteit-leiden-versterkt>.
- Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). "Het onderwijs in cijfers (Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS))". Geraadpleegd op 17 augustus 2021. <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/onderwijs-algemeen/leerlingen-en-studenten/aantallen-ontwikkeling-van-het-aantal-deelnemers>.
- Everts, P., H. de Lange en R. Wessel. "Ter inleiding: Vijfentwintig jaar Transaktie en Nederlands onderzoek naar oorlog en vrede". *Transaktie* 25, nr. 4 (1996): 462-478.
- Galtung, J. "Violence, peace, and peace research". *Journal of Peace Research* 6, nr. 3 (1969): 167-191.
- Gledhill, J. en J. Bright. "Studying peace and studying conflict: Complementary or competing projects?". *Journal of Global Security Studies* 4, nr. 2 (2019): 259-266.
<https://doi.org/10.1093/jogss/ogz001>.
- Gleditsch, Nordkvelle en Strand. "Peace research – Just the study of war?". *Journal of Peace Research* 51, nr. 2 (2014): 145-158. <https://doi.org/10.1177/0022343313514074>.
- Guzzini S. en D. Jung. "Copenhagen peace research". In *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*. Edited by Stefano Guzzini en Dietrich Jung. London: Routledge, 2004.

- Isard, W. "Formative and early years of the Peace Science Society (International)". *Conflict Management and Peace Science* 18, nr. 1 (2000): 1-48. <https://www.jstor.org/stable/26273564>.
- KNAW. "Academische vrijheid in Nederland". Publicaties. Geraadpleegd op 8 januari 2024. <https://knaw.nl/publicaties/academische-vrijheid-nederland>.
- Krause, K. "Emancipation and critique in peace and conflict research". *Journal of Global Security Studies* 4, nr. 2 (2019): 292-298. <https://doi.org/10.1093/jogss/ogy049>.
- Lederach, A. "Reflexivity, Responsibility and Reciprocity: Guiding Principles for Ethical Peace Research". *International Journal of Conflict Engagement and Resolution* 4, nr. 1 (2016): 104-124. DOI: 10.5553/IJER/221199652016004001008.
- Mac Ginty, R. en O. P. Richmond. "The local turn in peace building: A critical agenda for peace". *Third World Quarterly* 34, nr. 5 (2013): 763-783. <https://doi.org/10.1080/01436597.2013.800750>.
- Messelink, Steehouder, Huberts. "Internationalisering in beeld 2018: Feiten en cijfers uit het onderwijs". Nuffic; Den Haag, 2018.
- Newman, E. "A human security peace-building agenda". *Third World Quarterly* 32, nr. 10 (2011): 1737-1756. <https://doi.org/10.1080/01436597.2011.610568>.
- Niezing, J. "Vredesonderzoek onder de loupe: Terugblik op het eerste IPRA-Congres (Groningen, 3-5 juli 1965)". *Mens en Maatschappij* 40, nr. 4 (1965): <https://ugp.rug.nl/MenM/article/view/13638/11138>.
- NOS Nieuws. "Gouden Koets ooit weer laten rijden? 'Koning wil geen kant kiezen'". Geraadpleegd op 8 januari 2024. <https://nos.nl/artikel/2412981-gouden-koets-ooit-weer-laten-rijden-koning-wil-geen-kant-kiezen>.
- Paris, R. "Human security: Paradigm shift or hot air?". *International Security* 26, nr. 2 (2001): 87-102. <http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/016228801753191141>.
- Paris, R. "Saving liberal peacebuilding". *Review of International Studies* 36 (2010): 337-365. <https://doi.org/10.1017/S0260210510000057>.
- Radboud Universiteit Nijmegen. "Leon Wecke 1932-2015". Geraadpleegd op 20 augustus 2021. <https://www.ru.nl/cicam/actueel/leon-wecke-1932-2015/>.
- Richmond, O. P. en R. Mac Ginty. "Where now for the critique of the liberal peace?". *Cooperation and Conflict* 50, no. 2 (2015): 171-189.
- Richmond, O. P. "What is an emancipatory peace?". *Journal of International Political Theory* 18, nr. 2 (2022): 124-147. <https://doi.org/10.1177/17550882211036560>.
- Rijksoverheid. "Start internetconsultatie van wetsvoorstel internationalisering hoger onderwijs". Onderwijs en Internationalisering. Geraadpleegd op 28 november 2023. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/nieuws/2023/07/14/start-internetconsultatie-van-wetsvoorstel-internationalisering-hoger-onderwijs>.

- Rijksuniversiteit Groningen. "Bernard Röling (1906-1985) Professor of Polemology". Geraadpleegd op 20 augustus 2021. <https://www.rug.nl/museum/history/prominent-professors/bernard-roling>.
- Russett, B. "A history of the journal of conflict resolution". *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 9 (2017): 1844-1852. <https://doi.org/10.1177/0022002717721387>.
- Sandole, D. "John Burton's contribution to conflict resolution theory and practice: A personal view". *The International Journal of Peace Studies*. https://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol6_1/Sandole.htm.
- Stichting Vredeswetenschappen. "Peace studies in the Netherlands: The state of affairs". Geraadpleegd op 20 augustus 2021. <https://www.stichtingvredeswetenschappen.nl/peace-studies-in-the-netherlands-the-state-of-affairs/>.
- Suzuki, S., V. Krause en J. David Singer. "The correlates of war project: A bibliographic history of the scientific study of war and peace, 1964-2000". *Conflict Management and Peace Science* 19, nr. 2 (2002): 69-107. <https://www.jstor.org/stable/26273682>.
- Universiteit Utrecht. "Admission and application". Conflict Studies and Human Rights. Geraadpleegd op 29 november 2023. <https://www.uu.nl/en/masters/conflict-studies-and-human-rights/admission-and-application/degree-from-a-dutch-research-university>.
- Wilde, J. de. "Het college-aanbod polemologie in Nederland". *Transaktie* 20, nr. 3 (1991): 252-282.

Appendix I: Overzicht respondenten

1. Prof. dr. J. H. (Jaap) de Wilde (Rijksuniversiteit Groningen)
2. Prof. dr. ir. G. (Georg) Frerks (Universiteit Utrecht)
3. Prof. dr. J. (Joachim) Koops (Universiteit Leiden)
4. Prof. dr. W. M. (Wolfgang) Wagner (Vrije Universiteit Amsterdam)
5. Dr. D. W. (David) Laws (Universiteit van Amsterdam)
6. Prof. dr. ir. D. (Thea) Hilhorst (Erasmus Universiteit)
7. Prof. dr. J. (Jolle) Demmers (Universiteit Utrecht)
8. Dr. T. (Trineke) Palm (Nederlandse Defensie Academie)
9. Prof. dr. D. (Desiree) Verweij (Radboud Universiteit, Nederlandse Defensie Academie)
10. Dr. M. (Mathijs) van Leeuwen (Radboud Universiteit)
11. Prof. dr. A. (Alanna) O'Malley (Universiteit Leiden, Haagse Hogeschool)
12. Dr. ir. G. (Gemma) van der Haar (Wageningen University & Research)
13. Dr. H. (Hylke) Dijkstra (Maastricht University)
14. Dr. M. S. D. (Miriam) Oostinga (Universiteit Twente)
15. A. (Alyssa) Offutt, P.E. (IHE Delft)
16. Prof. dr. J. (Jorg) Kustermans (Universiteit van Antwerpen)
17. Prof. dr. K. (Koen) Vlassenroot (Universiteit Gent)
18. D. (David) den Dunnen (Haagse Hogeschool)
19. Dr. R. (Roeland) Audenaerde (Haagse Hogeschool)
20. Prof. dr. A. (Arnim) Langer (Katholieke Universiteit Leuven)